

Антологія сучасної австрійської прози

КУПИТИ

Твори, зібрані в антології, здатні задовольнити смаки різної читацької аудиторії: і тих, хто у людському житті шукає психологізм і драматизм; і тих, кого цікавить сюжетна проза, базована на взаєминах у сучасному суспільстві, суспільно політичних конфліктах, проблемах глобалізації, еміграції, травмах історичного минулого і такому багатозначному австрійському комплексі, як «ненависть - любов»; і тих, хто захоплюється красою художнього слова та прихильний до мовно-інтенсивної експериментальної прози й еротично забарвлених фантазувань.

АНТО ЛОГІЯ

сучасної австрійської прози

АНТОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ АВСТРІЙСЬКОЇ ПРОЗИ

УДК 82-3

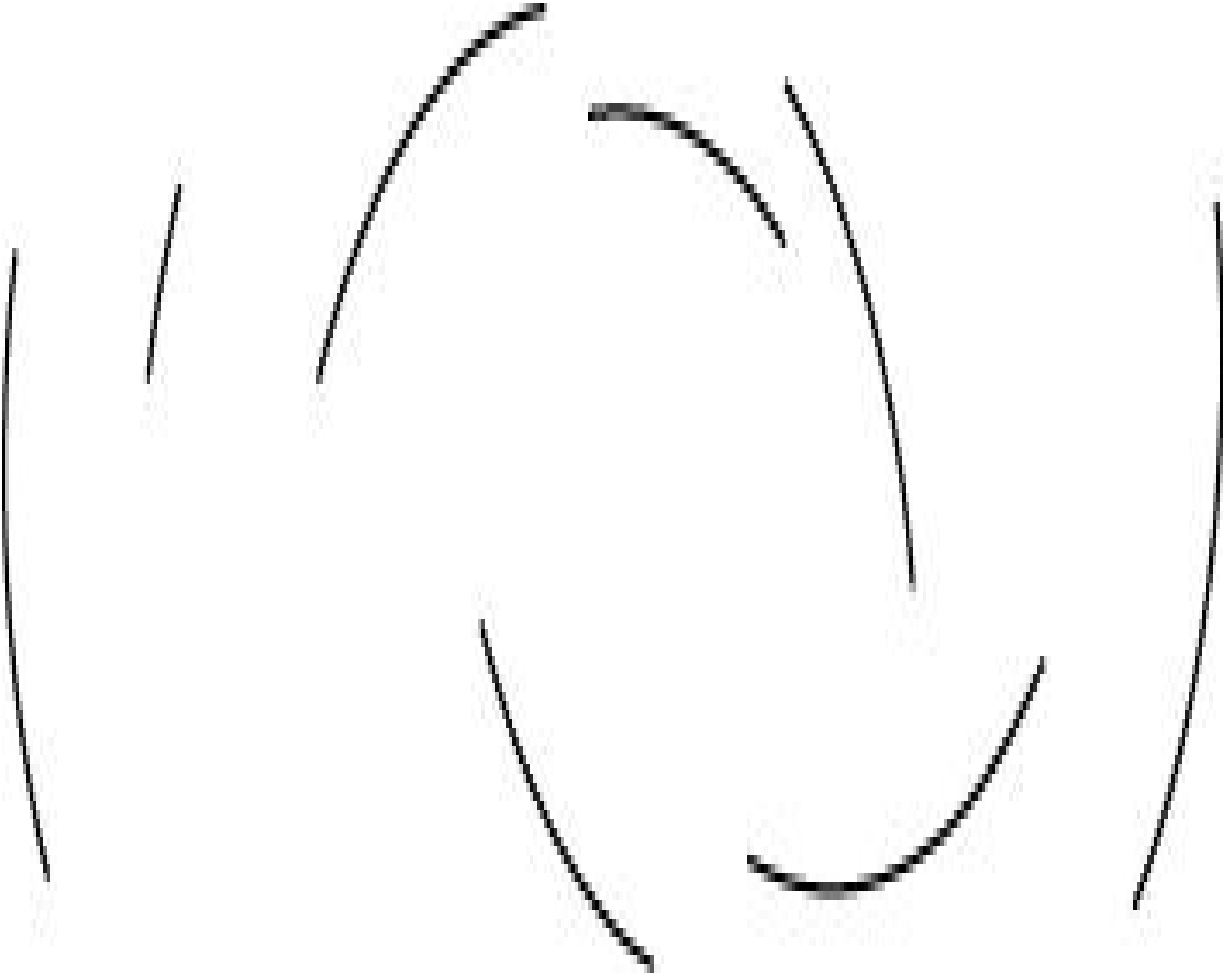
A 72

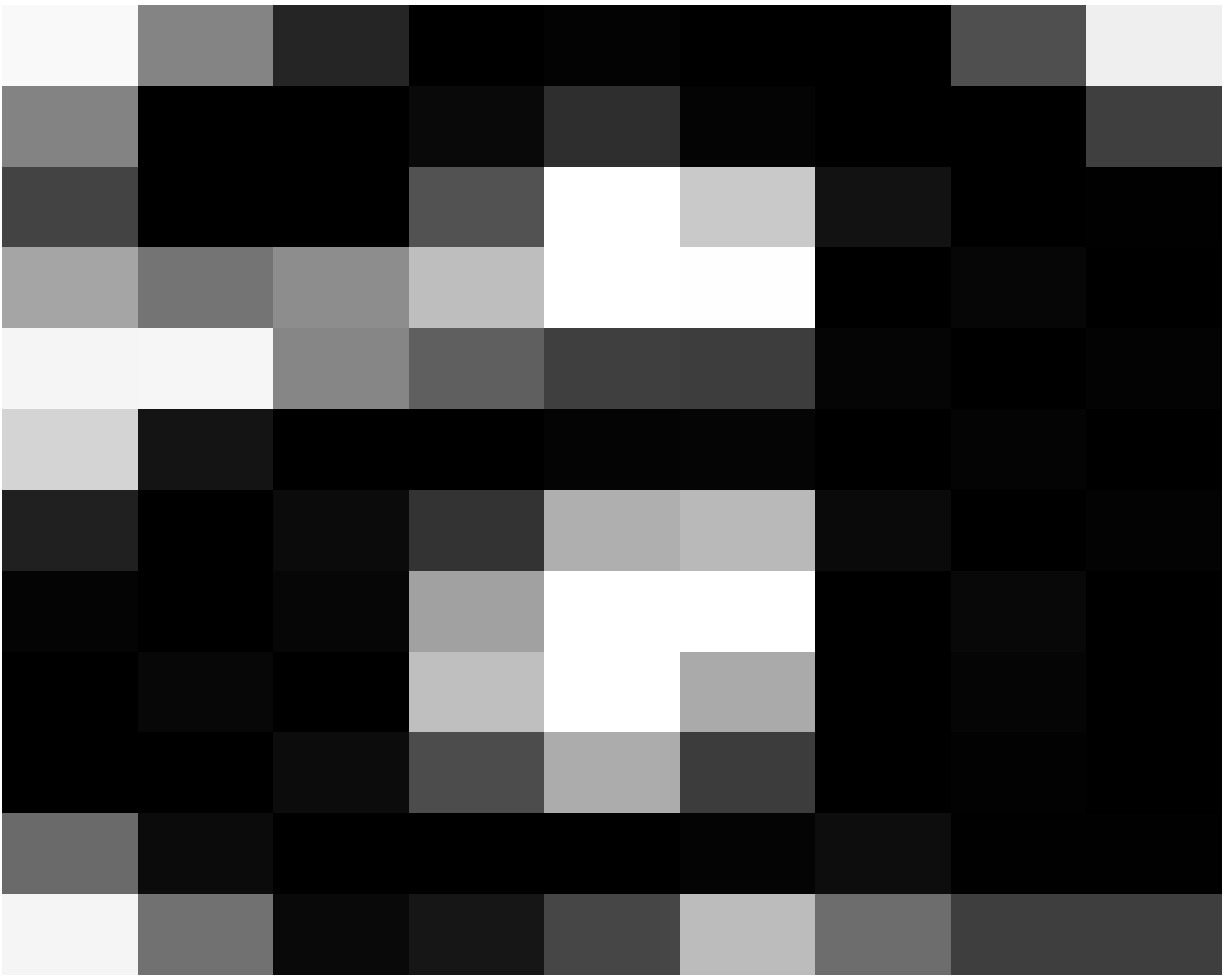
Антологія сучасної австрійської прози / упор. Вольфганг Мюллер-Функ, Вера Фабер, Іван Мегела; перекл. Марія Іваницька, Микола Ліпісівіцький, Іван Мегела та ін. — Чернівці : Книги — XXI, 2020. — 256 с.

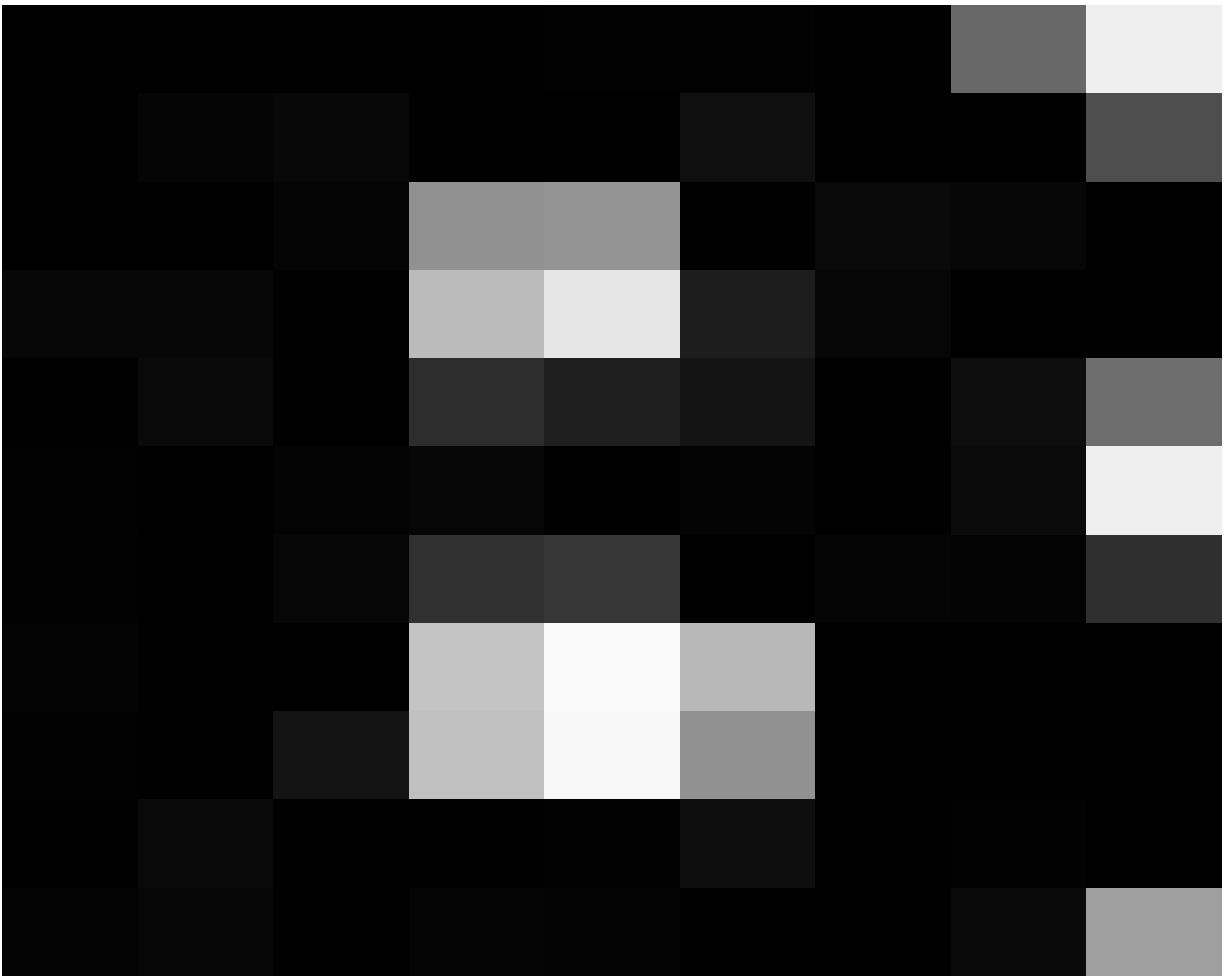
ISBN 978-617-614-291-1

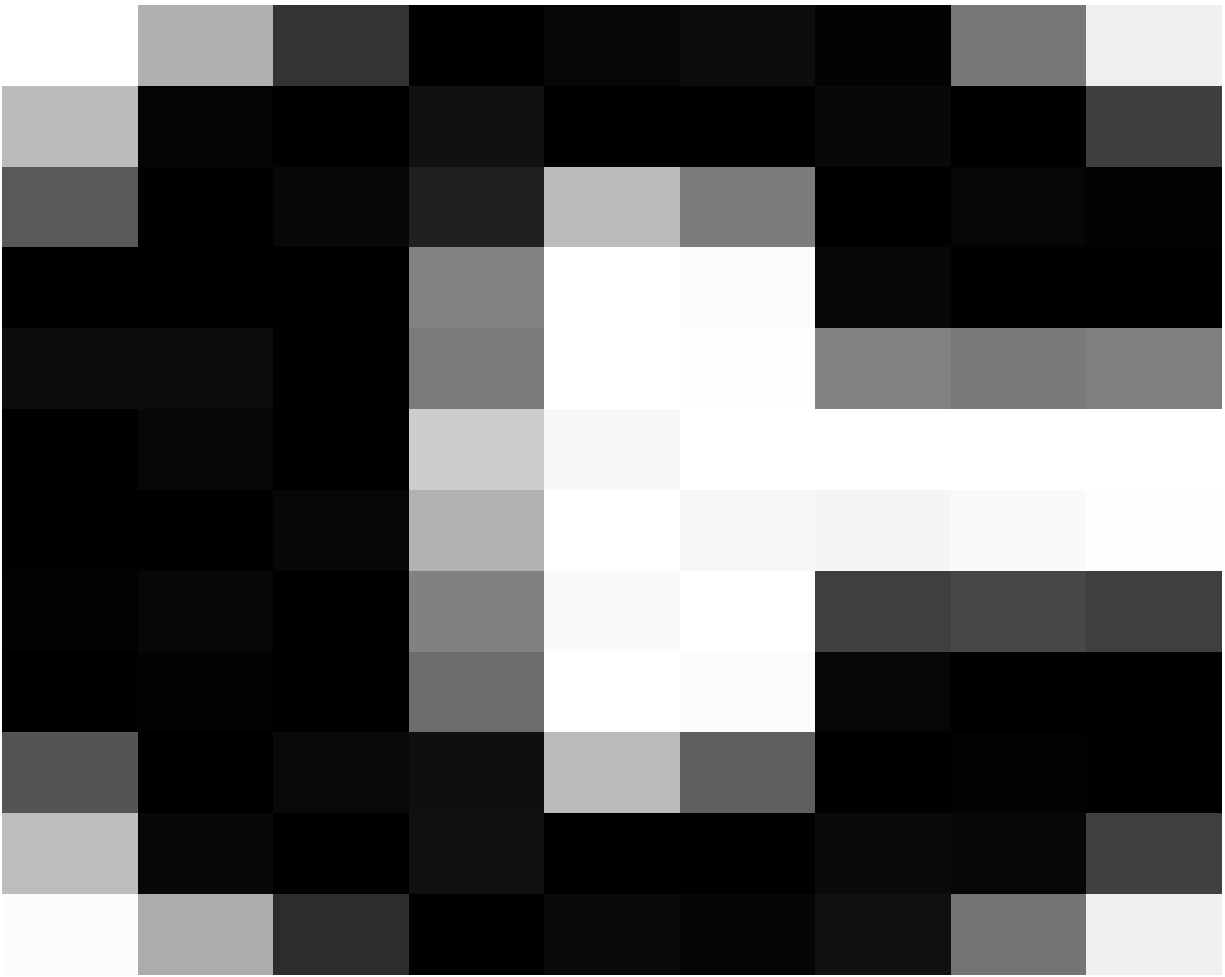
Твори, зібрані в антології, здатні задовольнити смаки різної читацької аудиторії: і тих, хто у людському житті шукає психологізм і драматизм; і тих, кого цікавить сюжетна проза, базована на взаєминах у сучасному суспільстві, суспільно політичних конфліктах, проблемах глобалізації, еміграції, травмах історичного минулого і такому багатозначному австрійському комплексі, як «ненависть — любов»; і тих, хто захоплюється красою художнього слова та прихильний до мовно-інтенсивної експериментальної прози й еротично забарвлених фантазувань.

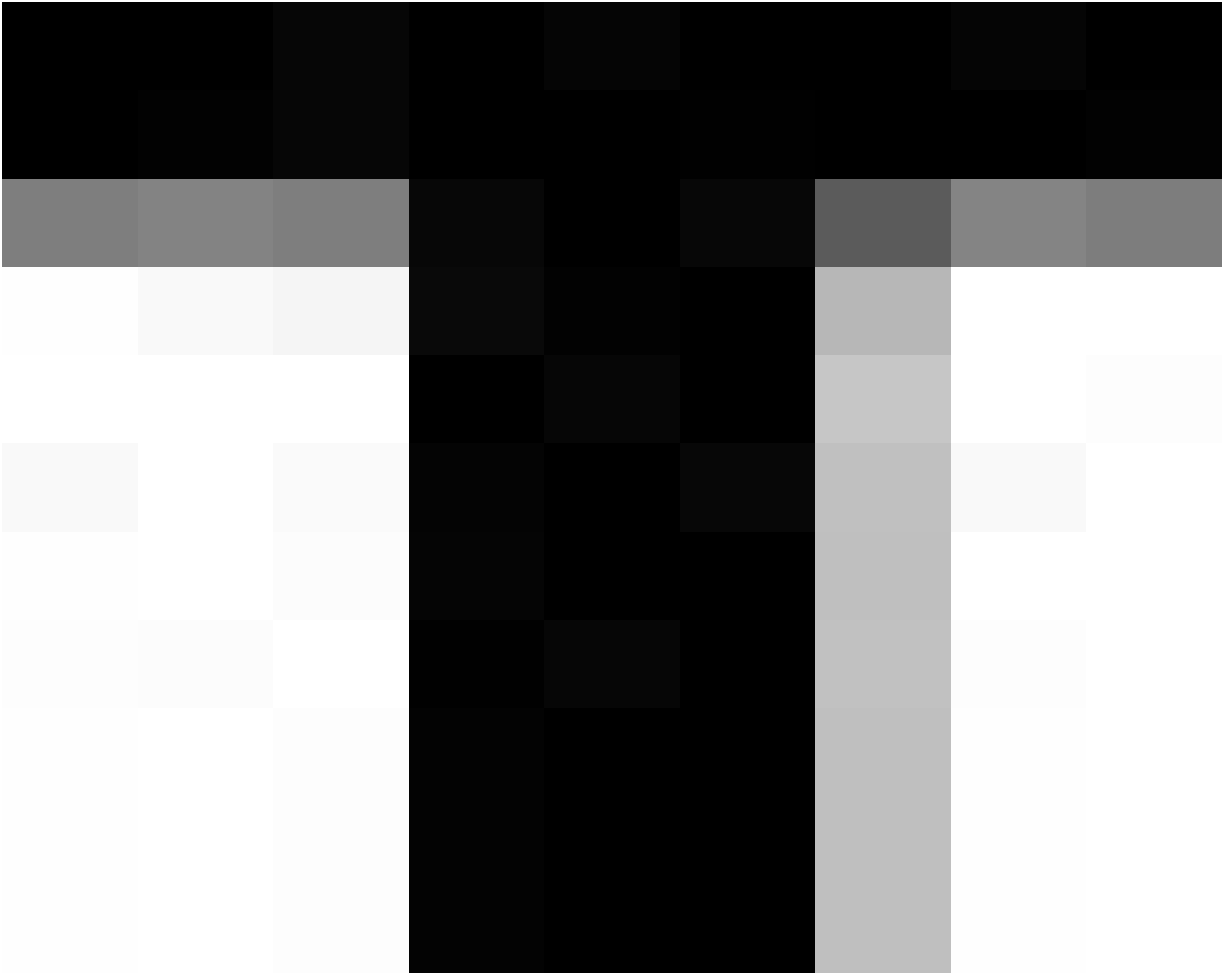
Видано за підтримки Австрійського культурного форуму у Києві

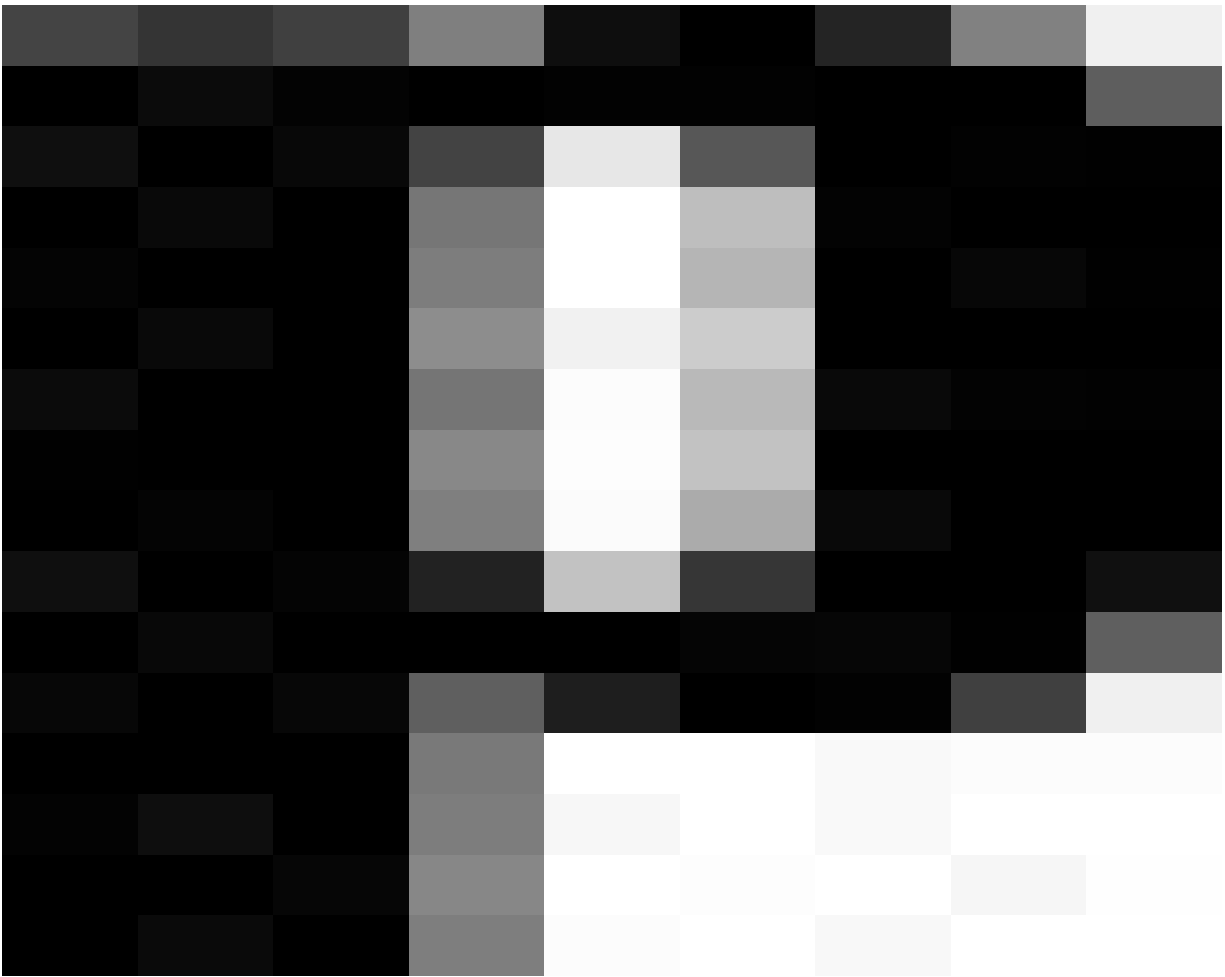

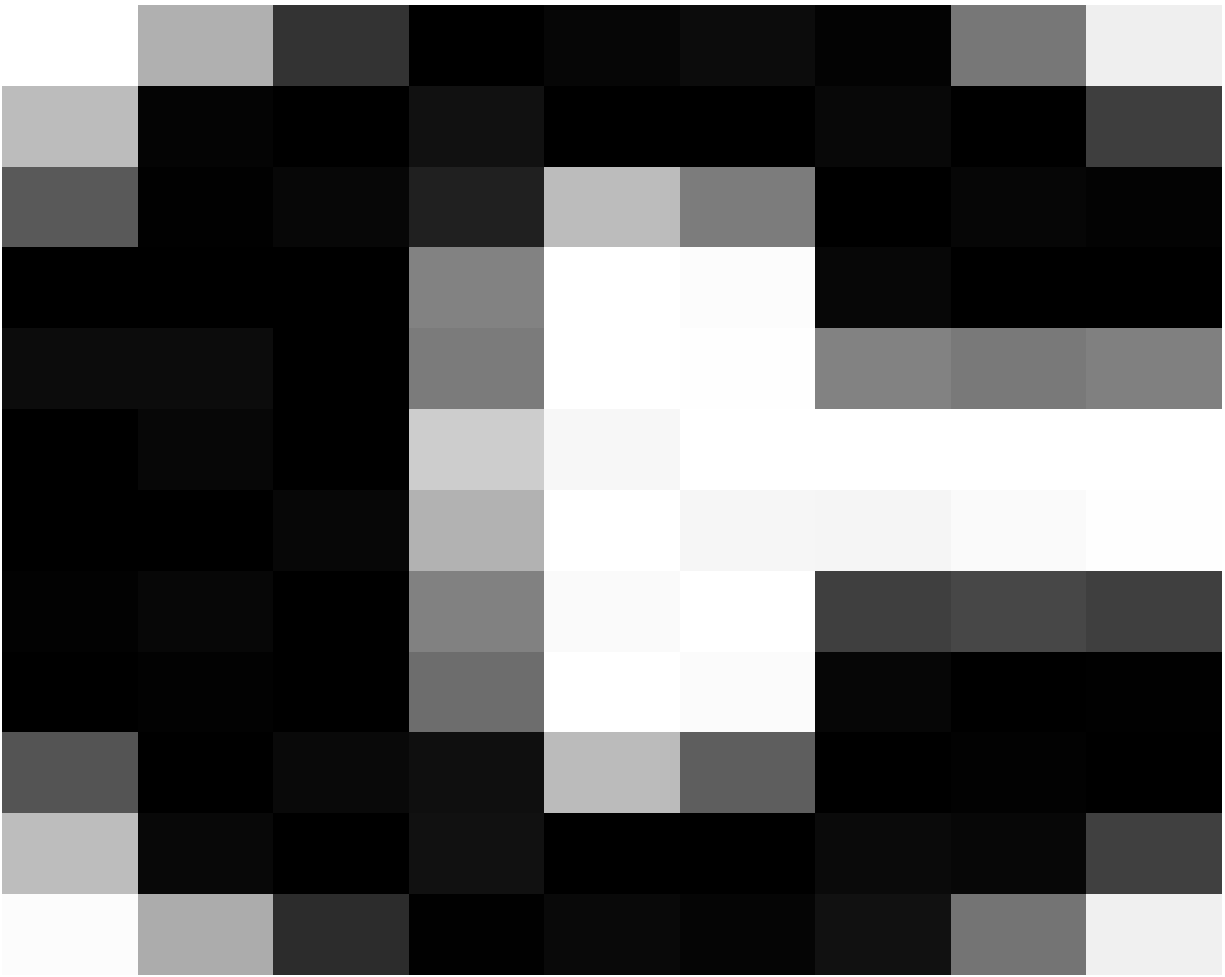

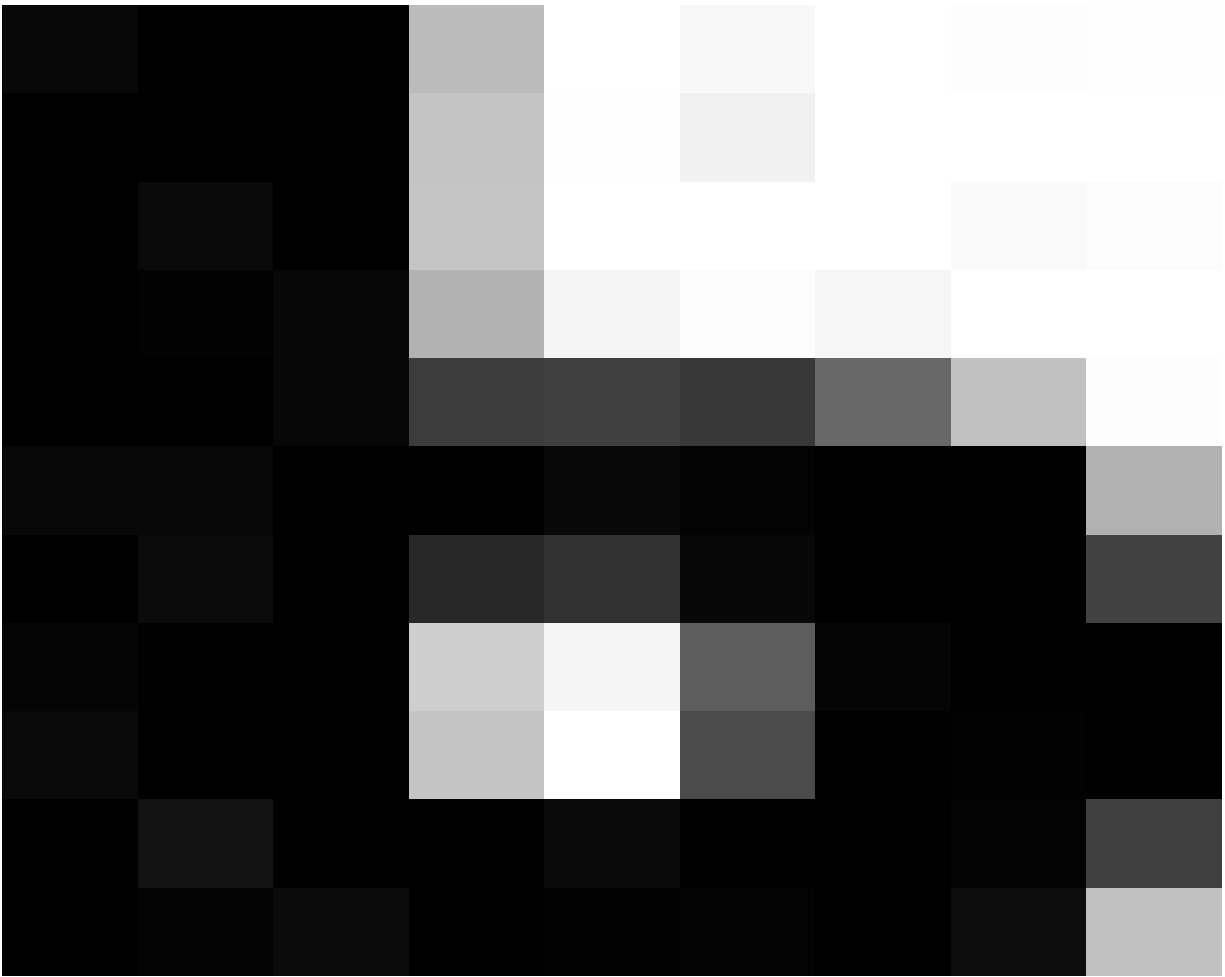

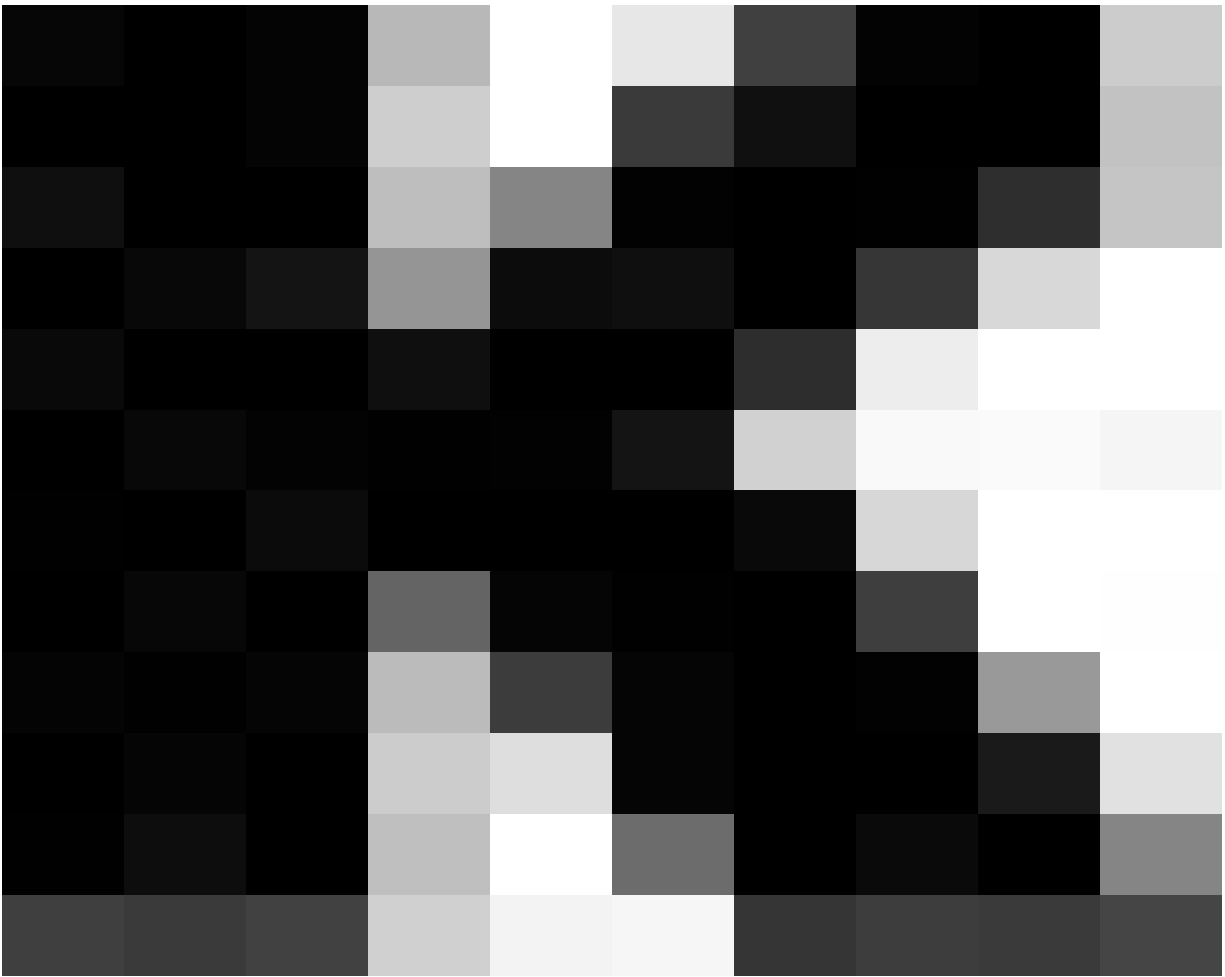

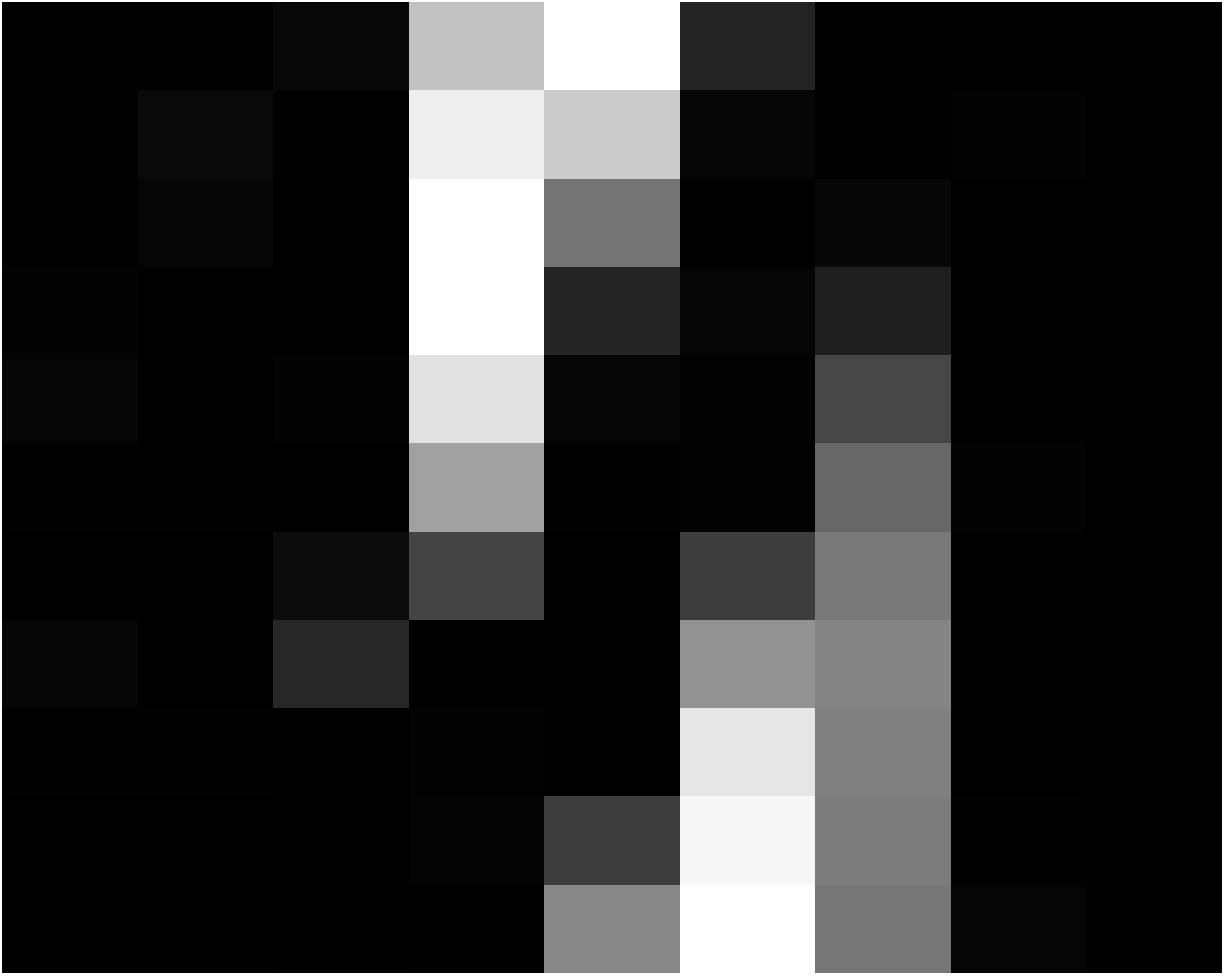

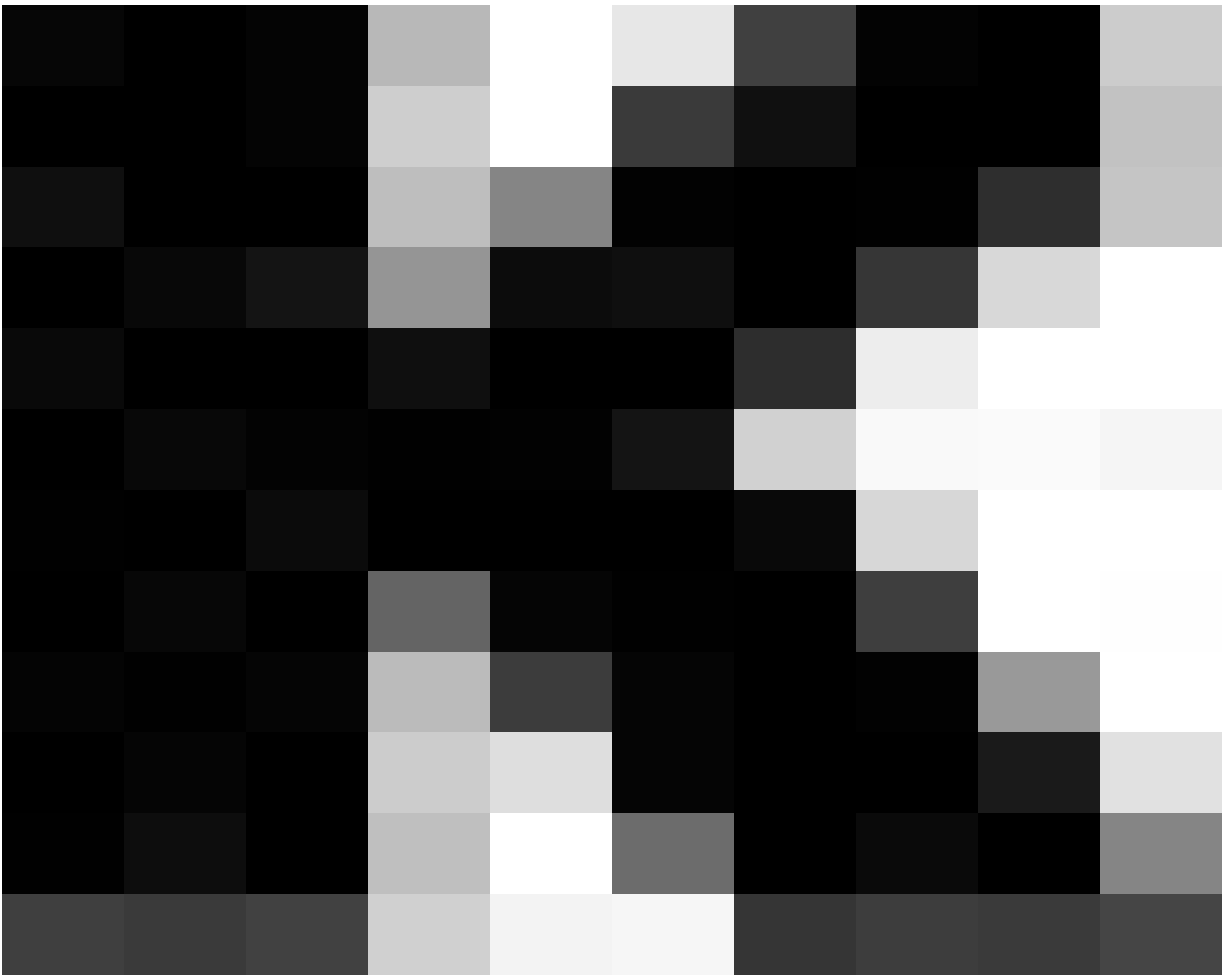

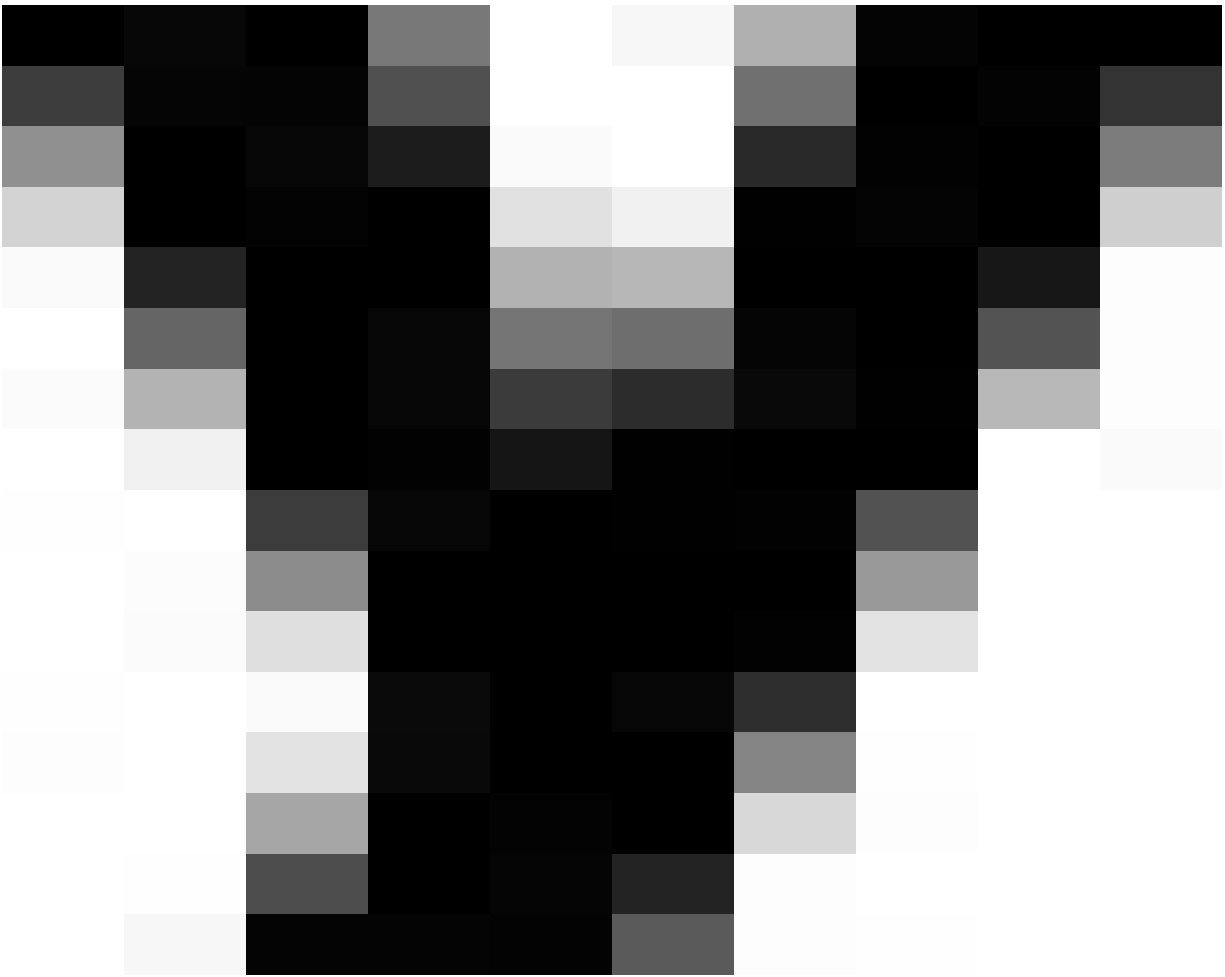

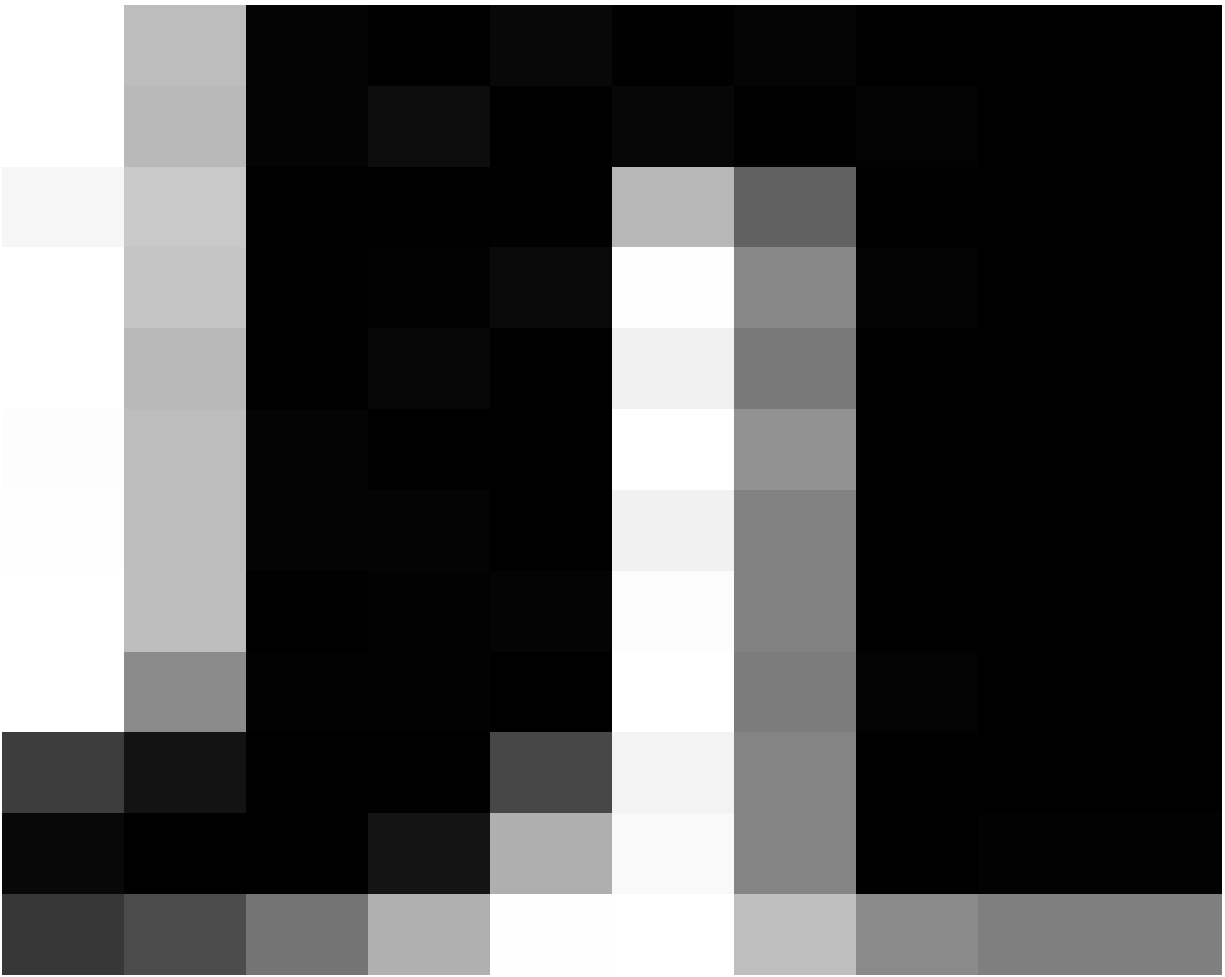

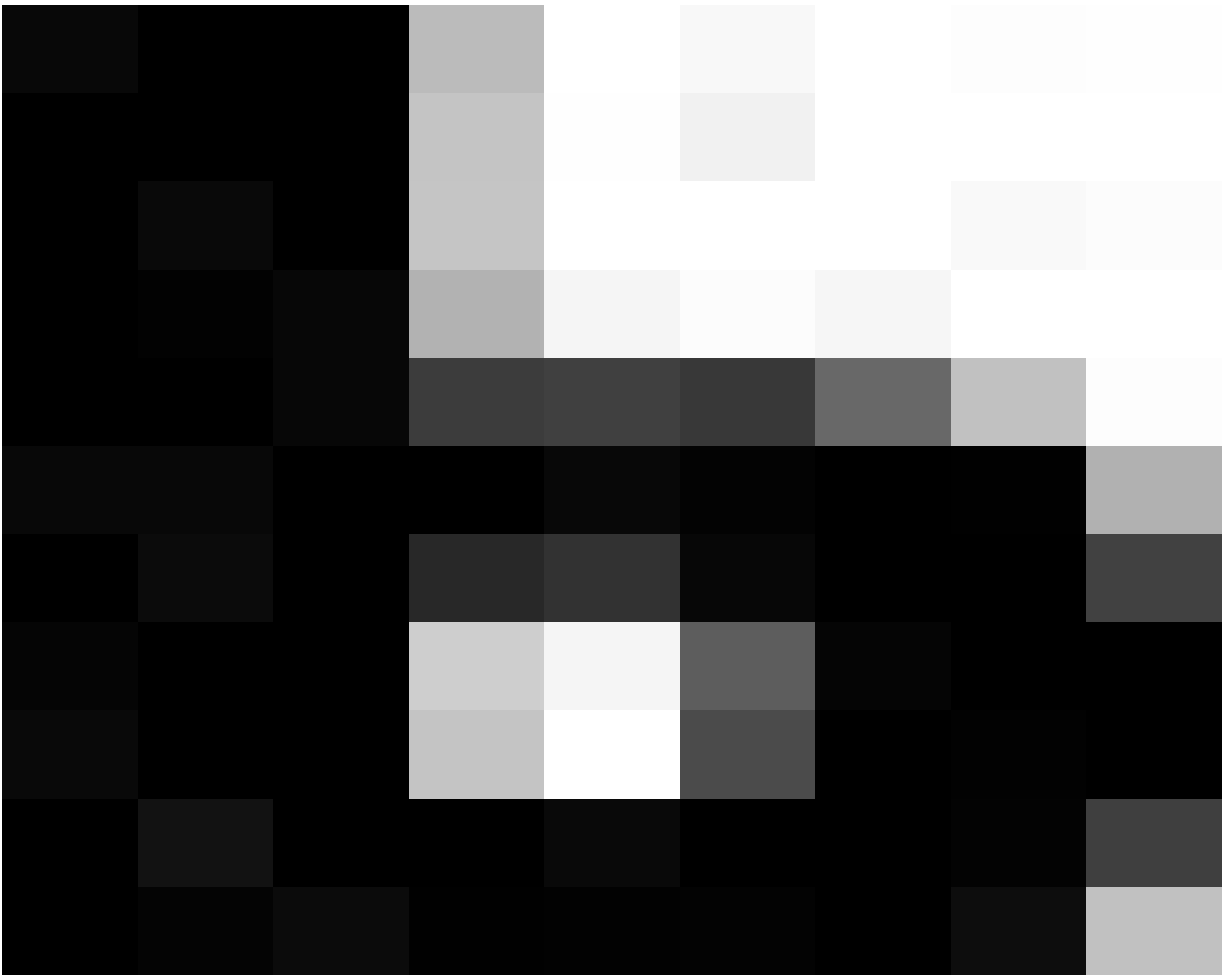

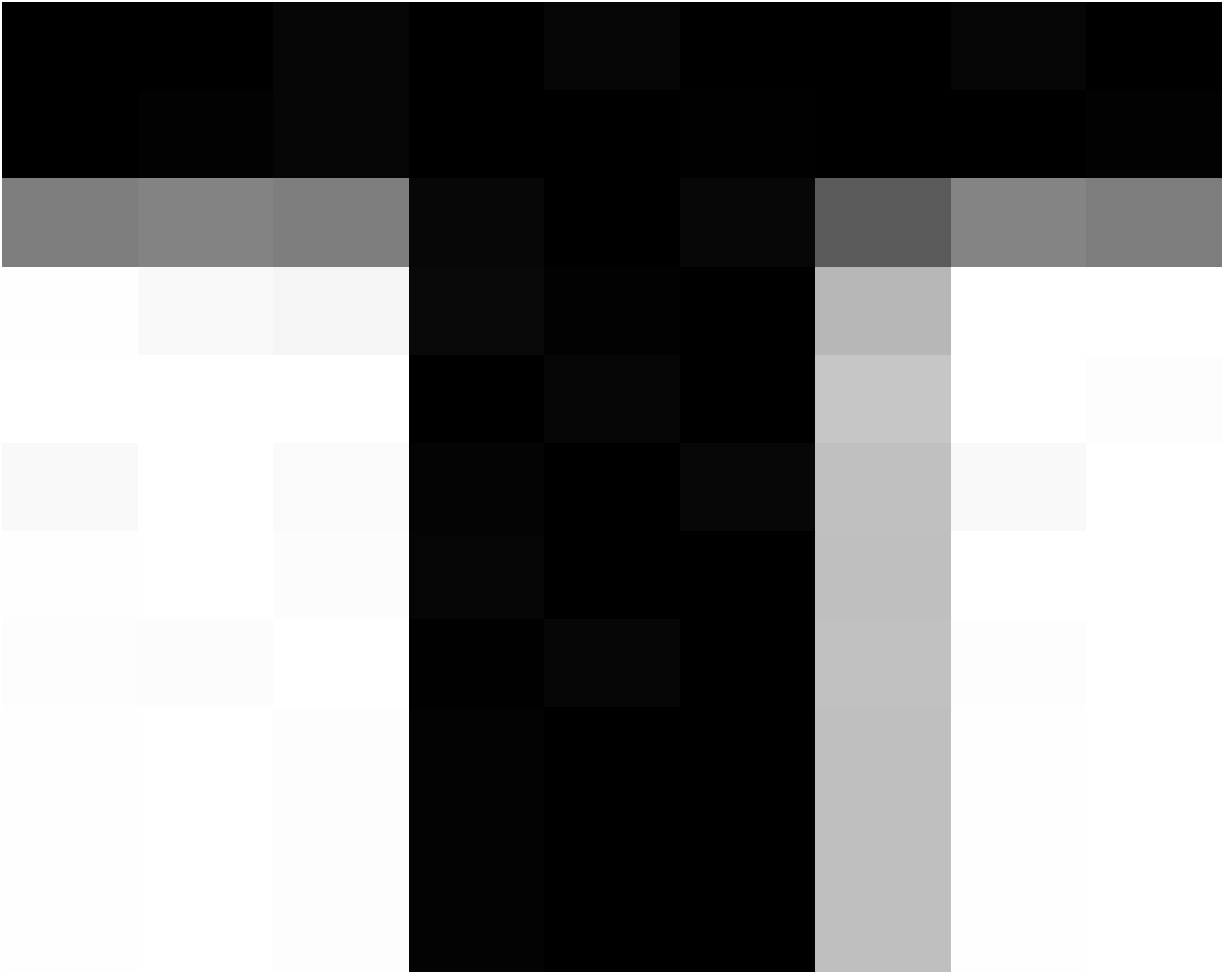

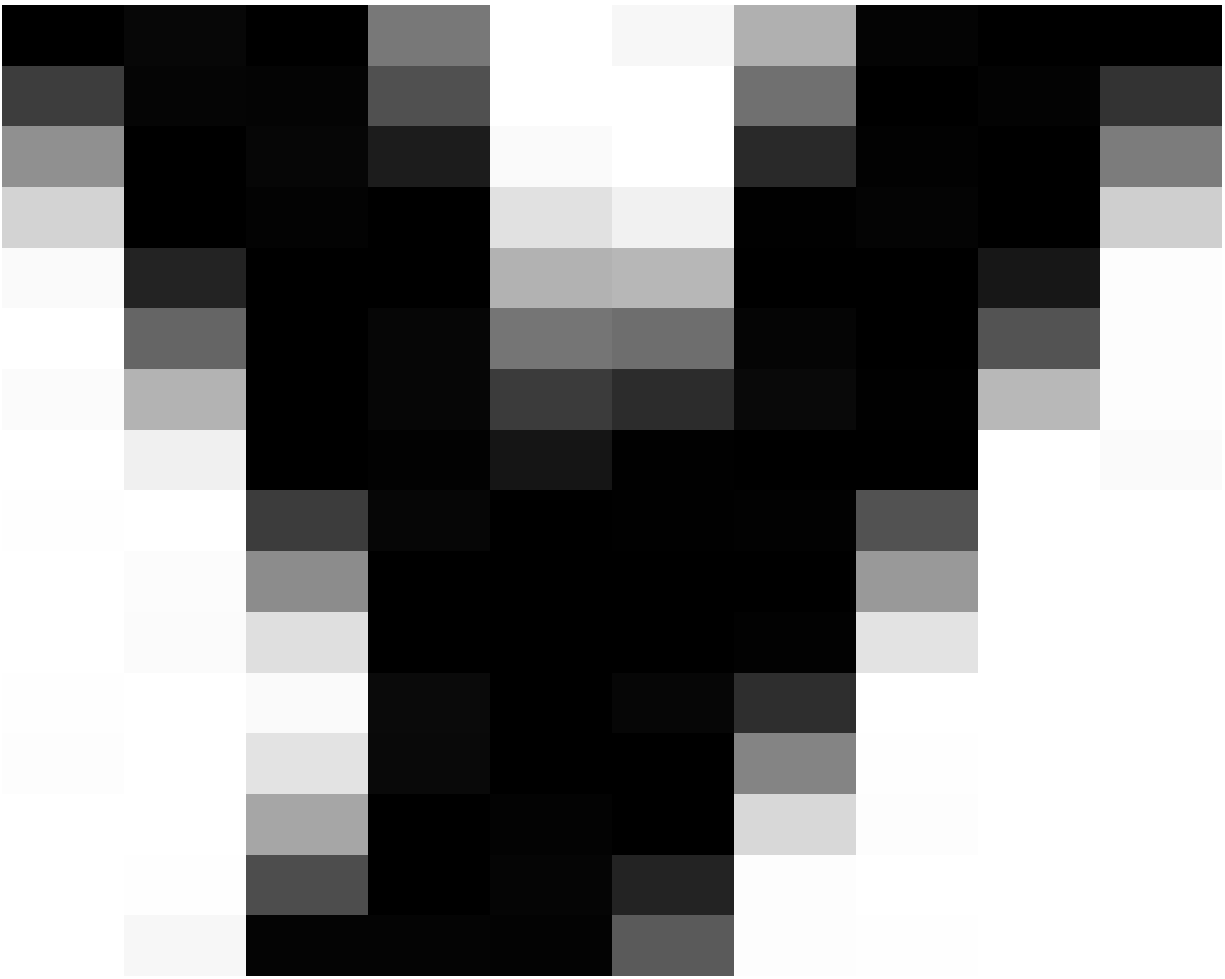

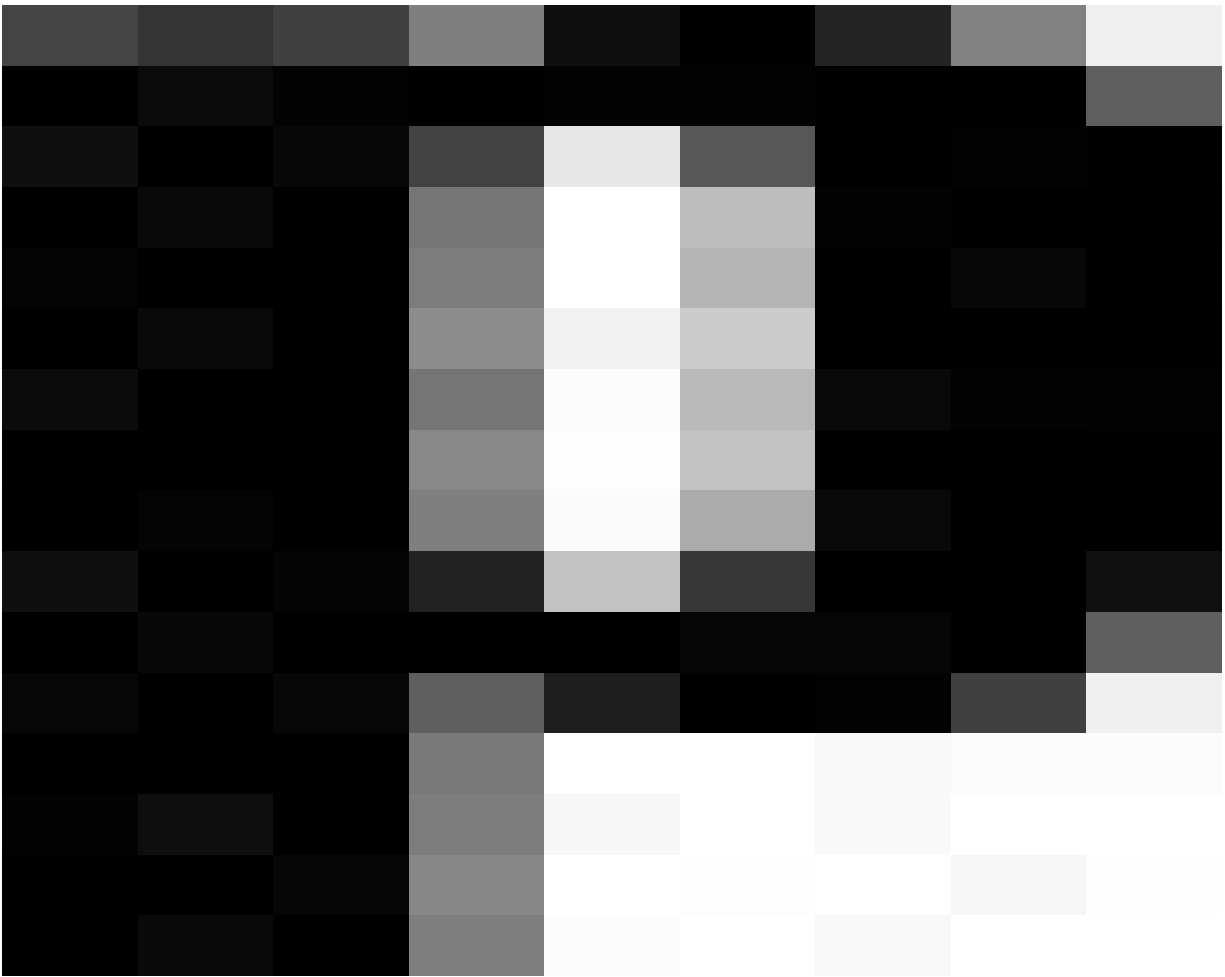

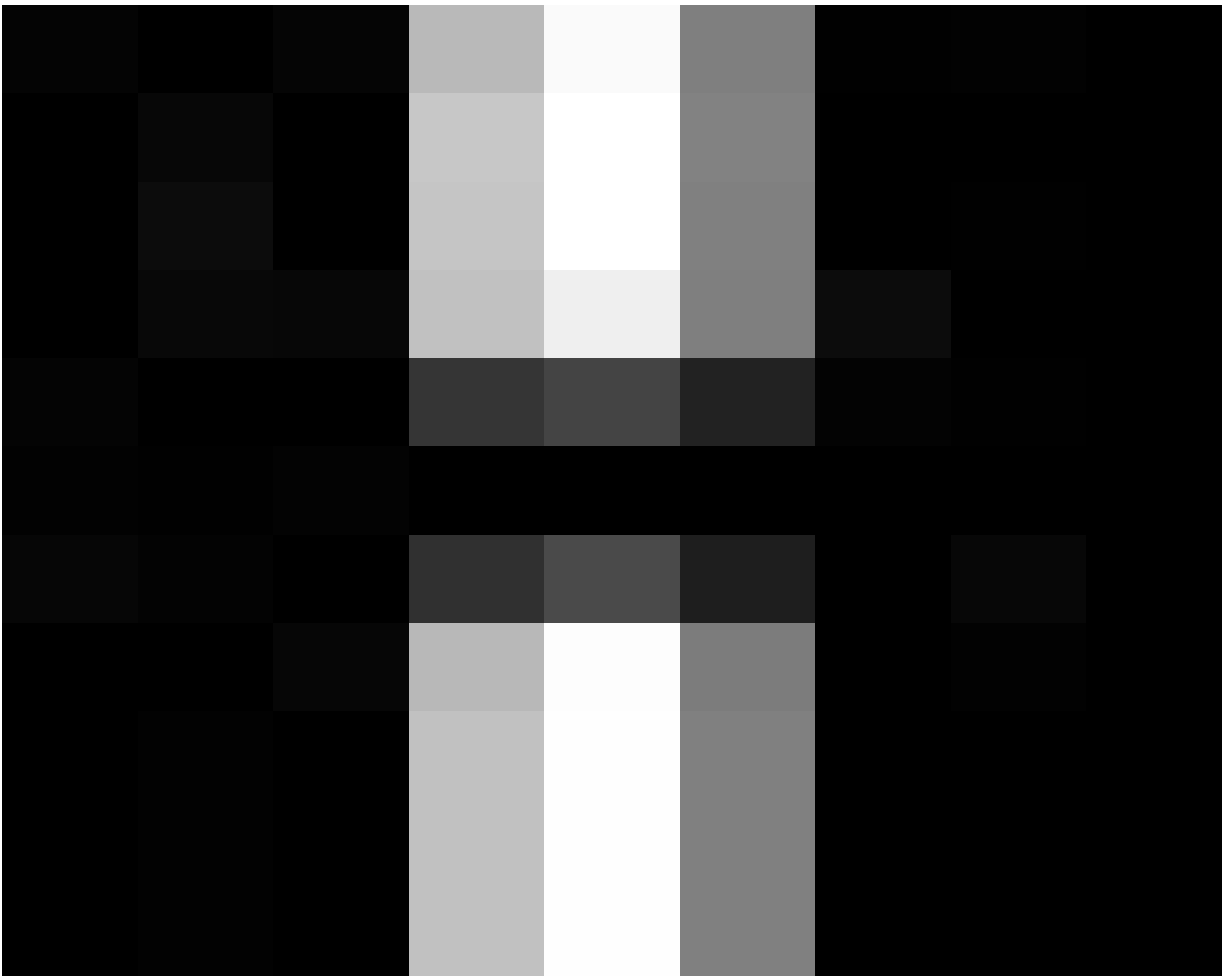

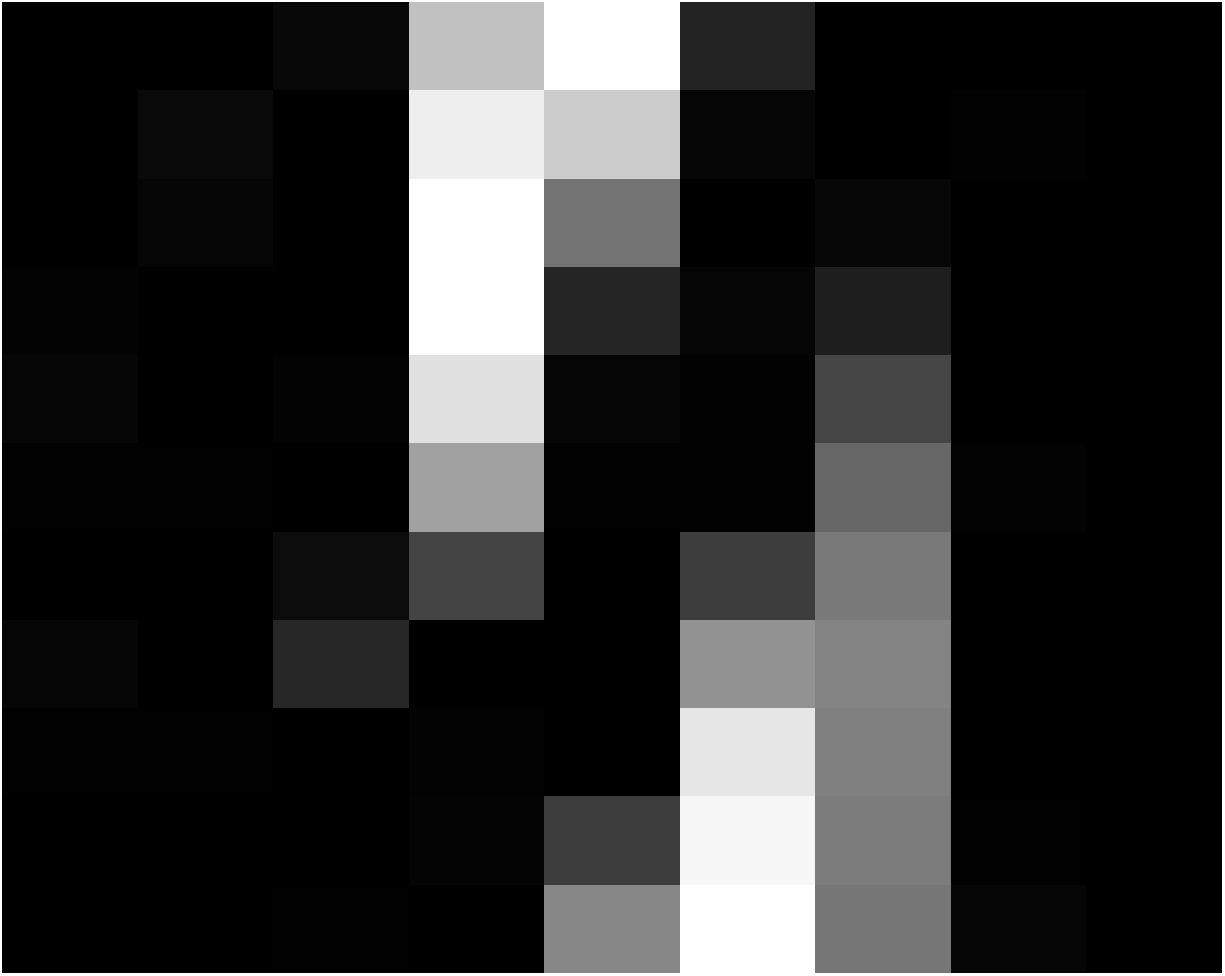

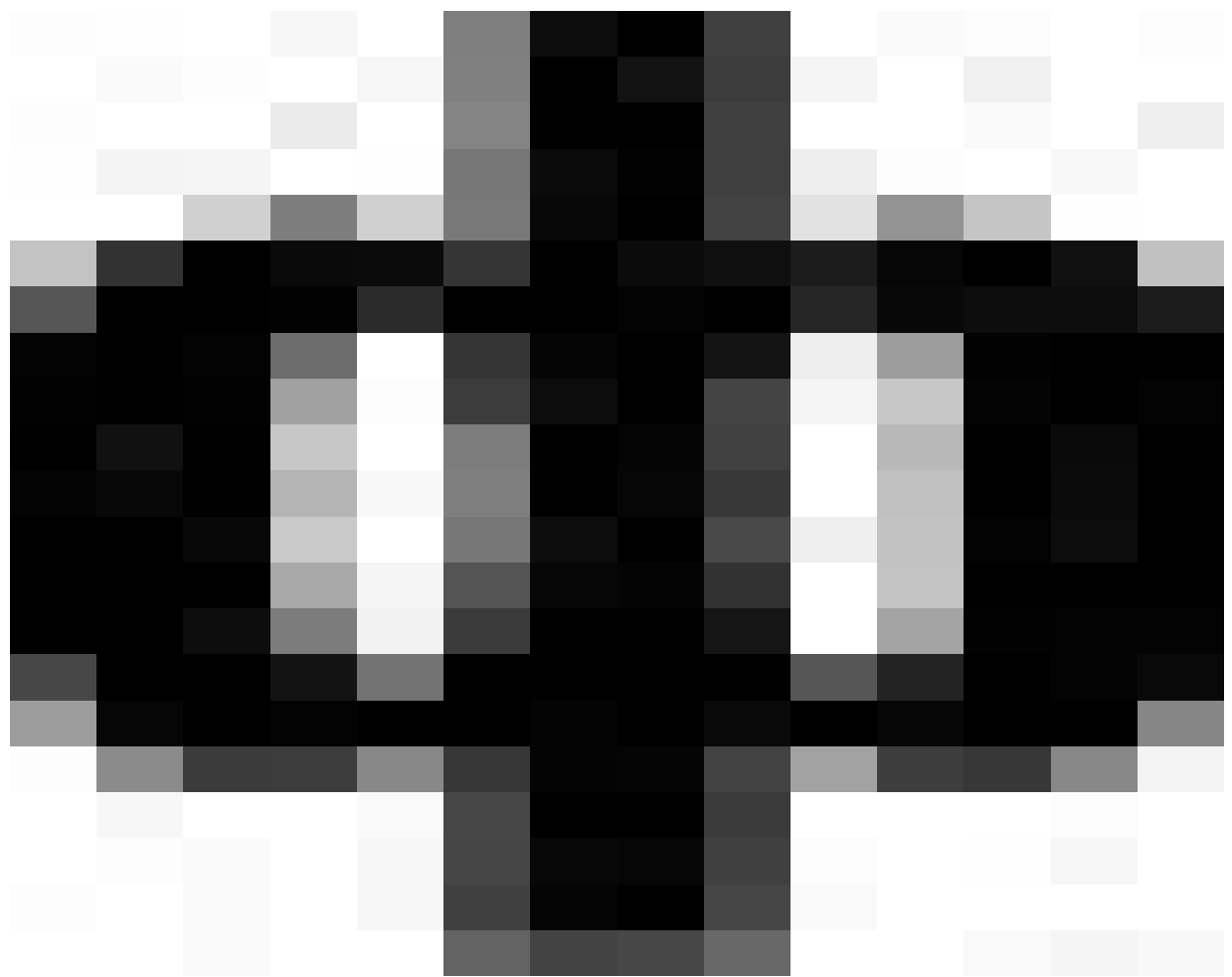

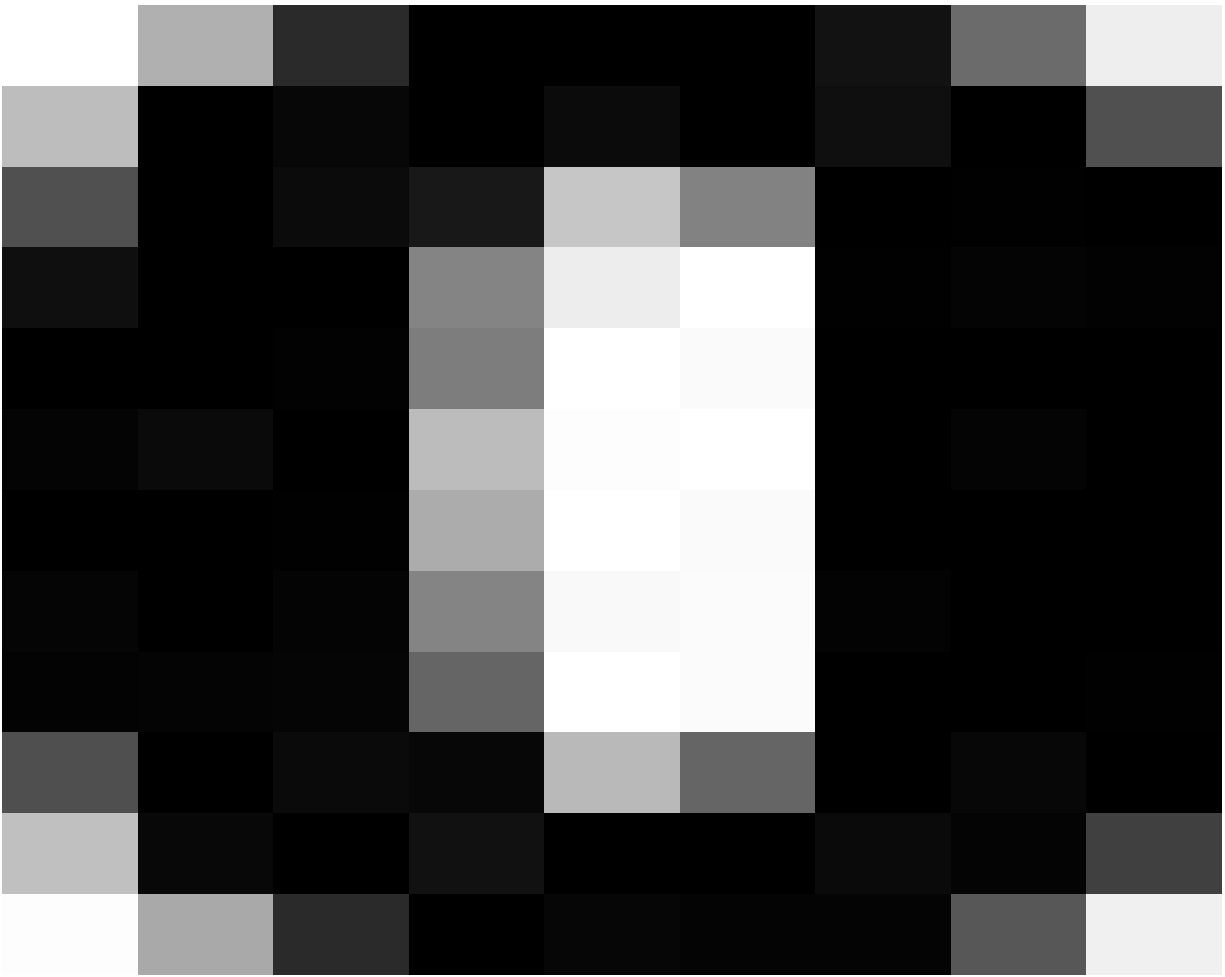

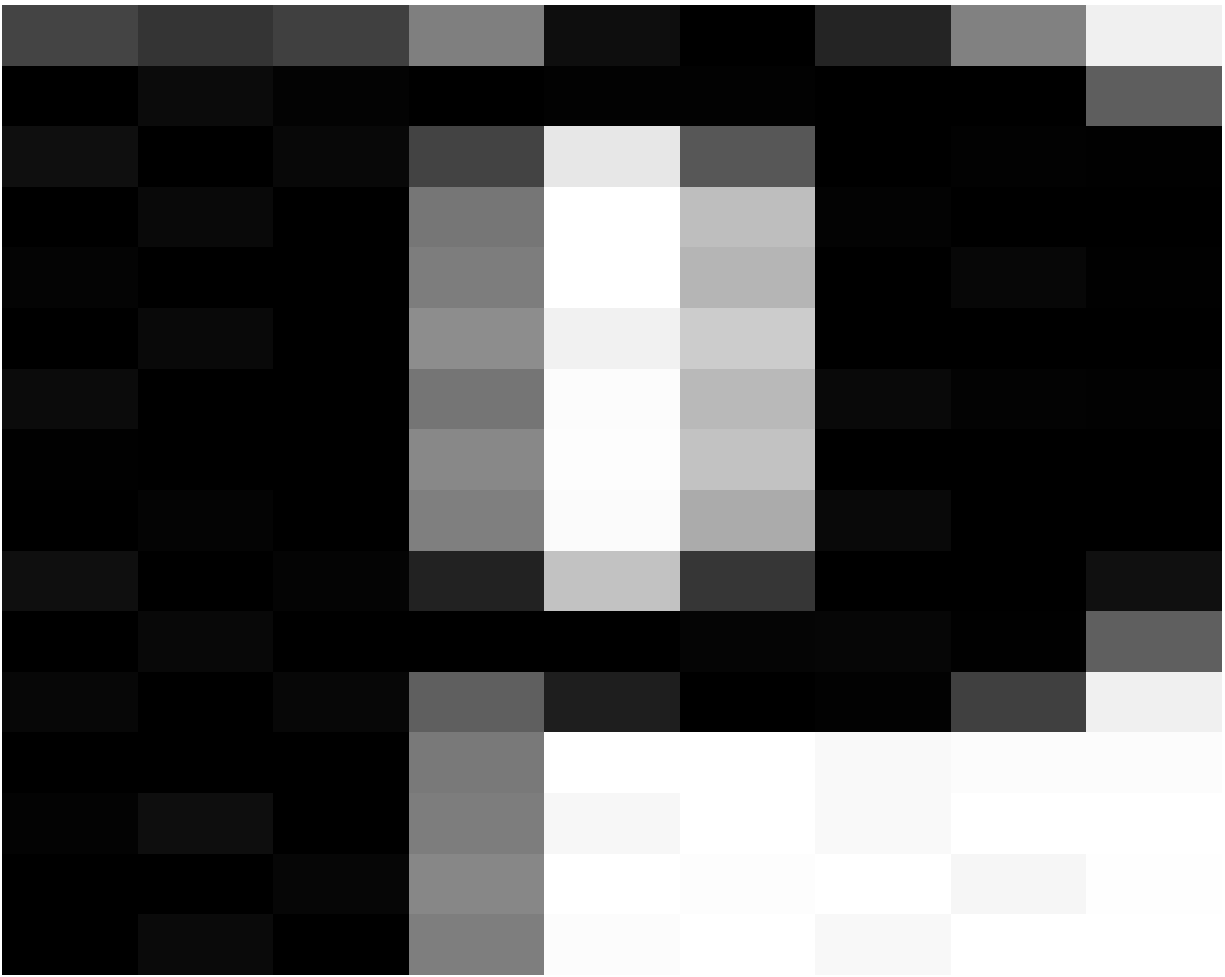

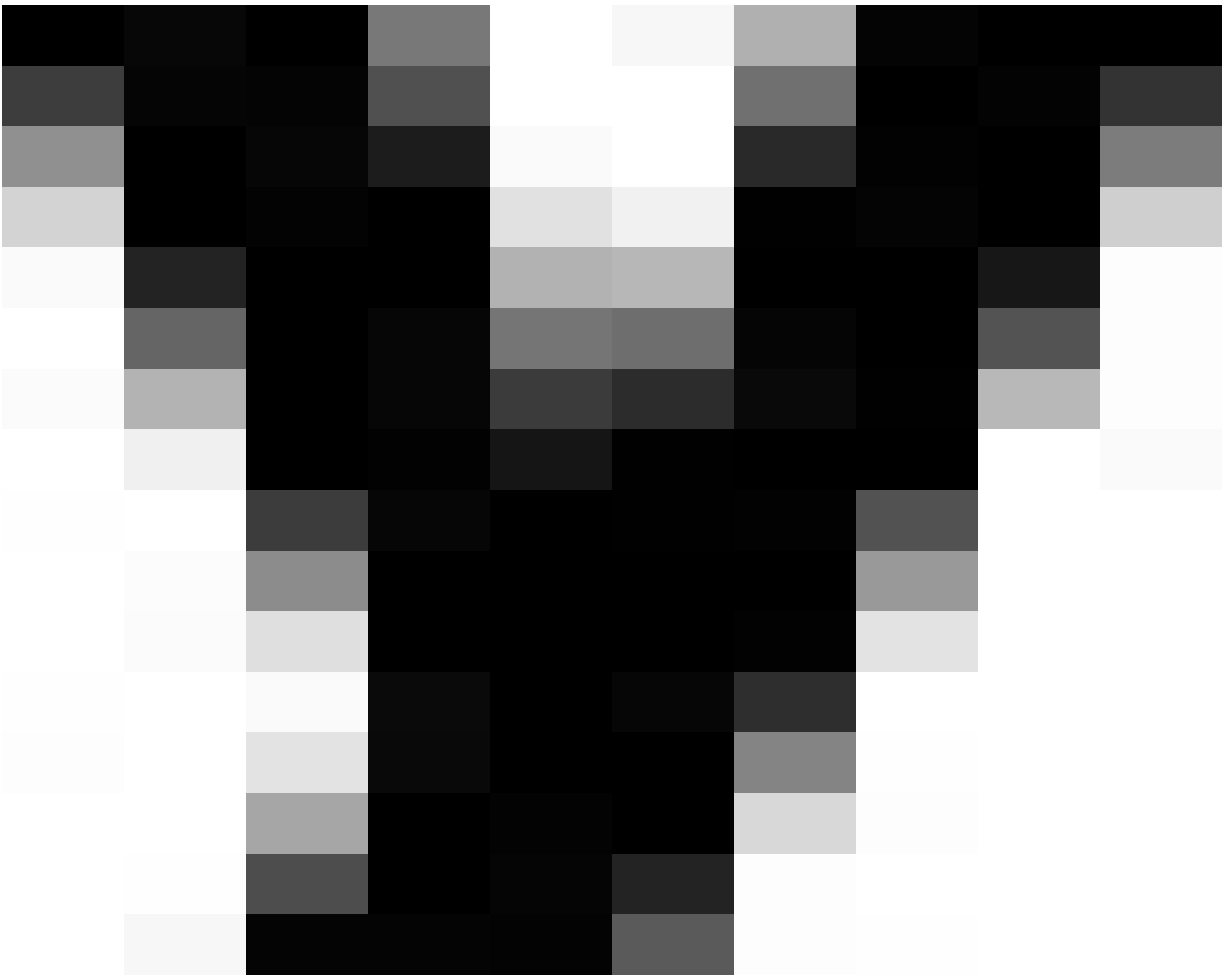

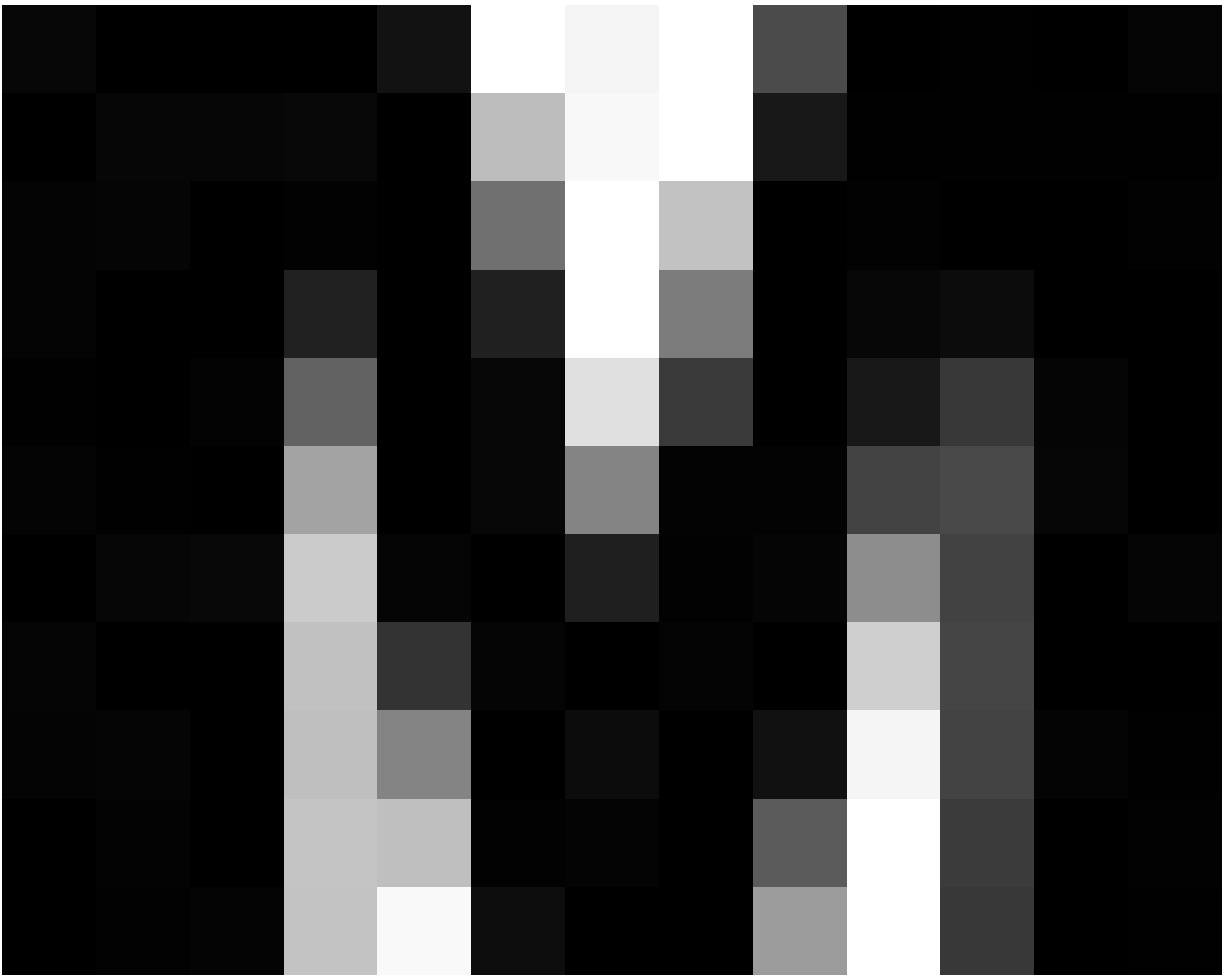

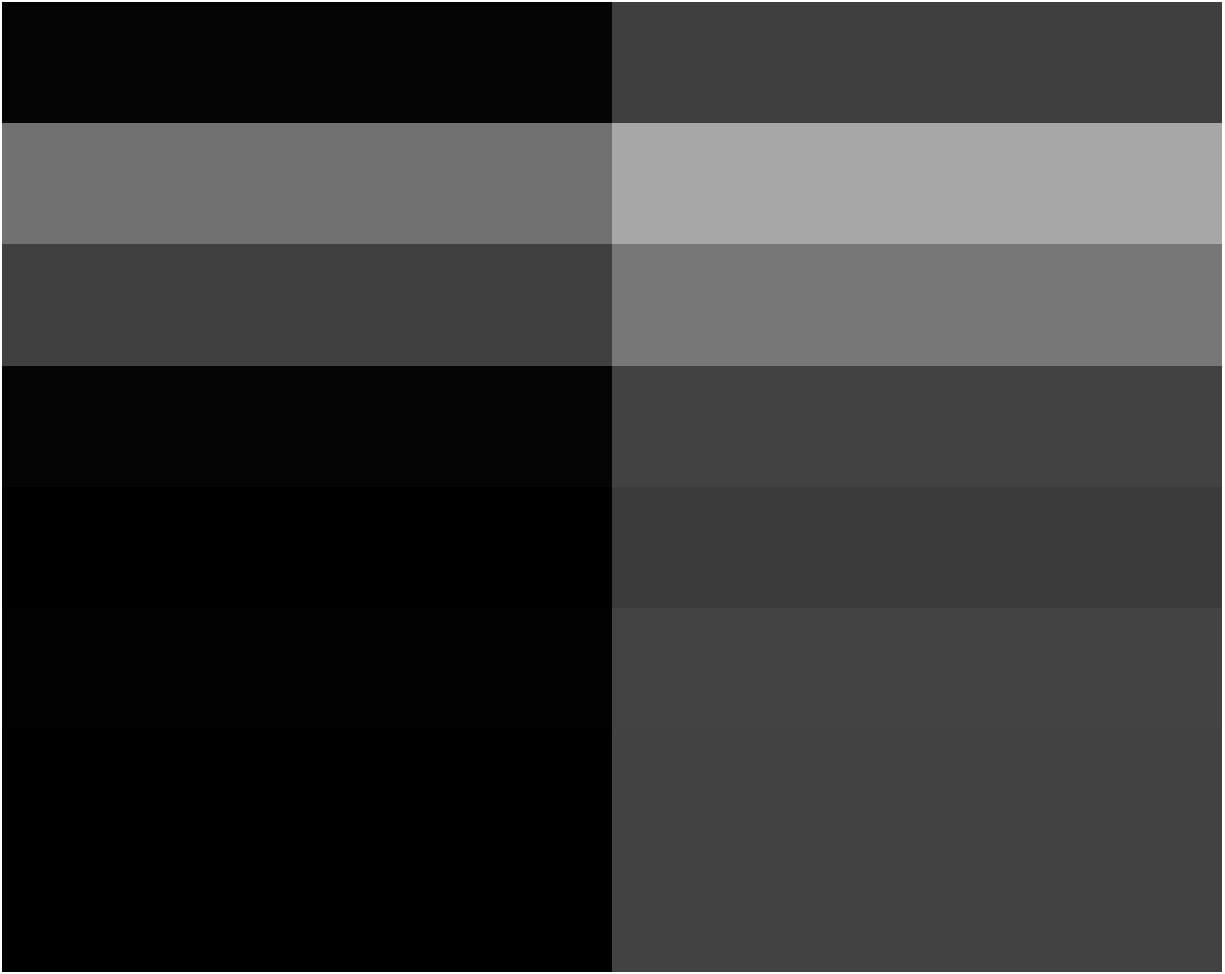

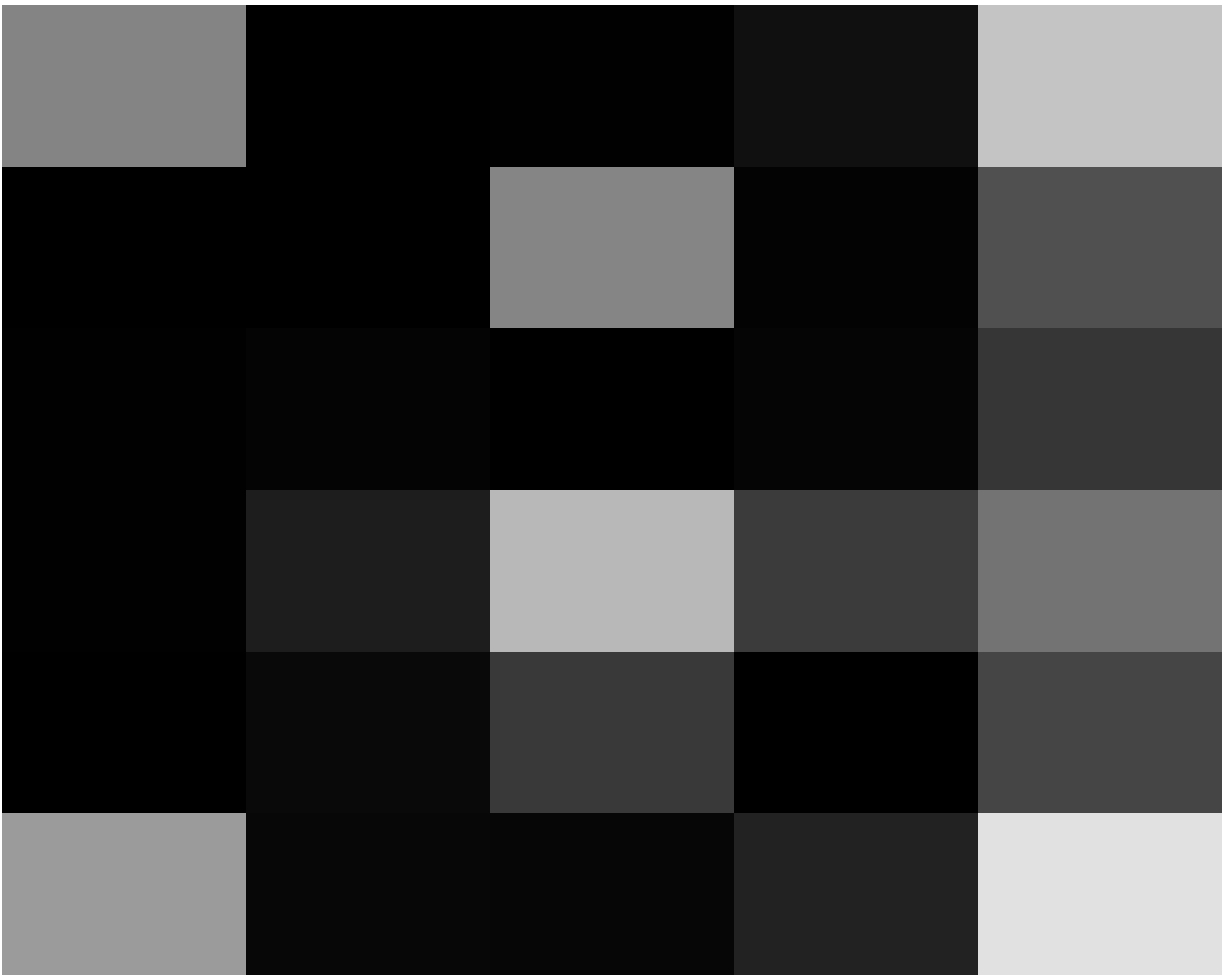

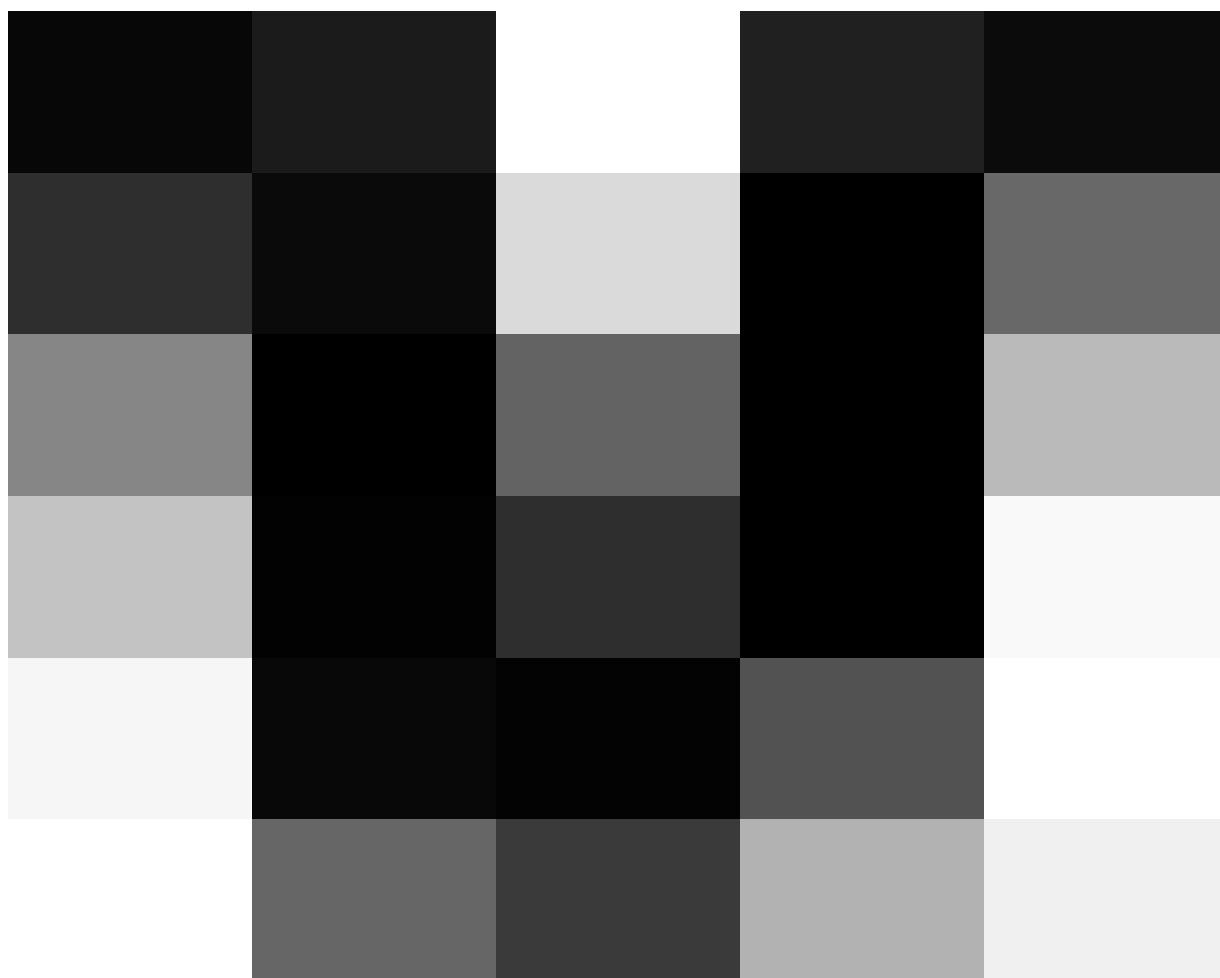

© Книги — XXI, 2020, видання українською мовою

© Вольфганг Мюллер-Функ, 2020, передмова

© Наталія Олійник, 2020, дизайн та обкладинка

ПЕРЕДМОВА ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЧИТАЧІВ

Вольфганг Мюллер-Функ

Визначення «Австрійська література» і досі, незважаючи на деякі оглядові праці — маю на увазі спеціалізовані книги Клауса Цейрінгера, Венделіна Шмідт-Денглера та збірку статей «Комплексна Австрія», яку автор цієї передмови видав у 2009 р., — не завжди є само собою зрозумілим. Нерідко у німецькому контексті, зокрема в історії літератури, авторів класичної австрійської модерни (Герман Брох, Роберт Музіль, Франц Кафка, Йозеф Рот, Еден фон Горват та ін.), а також канонічних письменників після 1945 р. (Томас Бернгард, Петер Гандке чи Ельфріде Єлінек) названо німецькими, так, немовби між німецькомовністю і політичною приналежністю до Федеративної Республіки Німеччини не існує жодної різниці. До такого узагальнення належить, наприклад, твердження німецьких германістів, які, здебільшого ретроспективно, говорять про якусь німецьку літературу Богемії та Моравії, хоча йдеться все ж, цілком очевидно, про авторів, які проживали на території колишньої Габсбургської монархії, писали свої твори в її контексті, а їхня творчість тривалий час позначалася її впливом. У такому класичному національному поєднанні — одна мова, одна нація — з поля зору випадає та обставина, що деякими мовами, разом із їхніми варіантами, створювалися різні національні літератури, в основі яких є різні історичні та культурні контексти. Йдеться, насамперед, про мови, пов'язані з колоніальним та імперським минулим. Французькою, англійською, російською, іспанською і португальською, а також арабською писали авторки й автори різних країн. У культурних зв'язках, об'єднаних цим моментом, стає помітно,

що концепція національних літератур, яка мала велику вагу в процесах націотворення XIX і XX ст., застаріла.

Якщо визначення «австрійськість» розглядати історично, то у своєму розумінні воно зазнало чималих змін. Австрія є означенням для стрижневої (ядрової) країни династійної імперії. Водночас тогочасна Австрія була промінентною частиною німецької нації колишньої Священної Римської імперії, а до 1866 р. — інтегрованою частиною в Союзі німецьких держав, який, зокрема використовуючи країни, що тоді перебували під управлінням Габсбургів, містив і численне ненімецьке етнічне населення, представників різних слов'янських мов (зокрема українців, які в офіційній німецькій мові означалися як рутенці, угорців, румунів та італійців). Аж до першої половини XX ст. поняття «німецький» та «австрійський» не обов'язково були взаємовиключними поняттями. «Німецький» функціонувало як спільний термін. Навряд чи якийсь німець бажав бути ще й австрійцем, а от навпаки... Приналежність до Австрії тривалий час не виключала приналежності до Німеччини. Отож ідея аншлюсу є давнішою, ніж націонал-соціалізм, який спритно скористався нею у власних цілях. Сьогодні вона, за винятком правоекстремістських маргіналів, є застарілою і вже віджила своє.

Спільна мова, що, як стверджує відомий дотеп, передусім відрізняє австрійців від німців¹, у сучасному європейському контексті більше не є ознакою національної винятковості. Німецькомовна література створюється в Німеччині, Австрії, Швейцарії, Ліхтенштейні, Люксембурзі, Бельгії, Польщі й навіть у Франції. Сьогодні німецькою пишуть також авторки й автори з емігрантським минулим, для яких двомовність стала літературною нормою. Відрізняються ці літератури — наративним матеріалом, який і визначає їхню приналежність та ідентичність.

Із 1945 р. «австрійськість» вказує на ту малу центральноєвропейську

країну, що систематично, як національна держава, підлаштовує свою конституцію до прав тих меншин, котрі залишилися проживати на її території (хорвати, словенці, угорці та чехи). У цьому націотворенні значну роль відіграла специфічно австрійська, здебільшого німецькомовна, проте не лише (федеральна) німецька література. Самостійна австрійська література є невід'ємним елементом творення нації, яке відбувалося вже пізніше.

Авторки й автори, представлені у цьому виданні, народилися в період між 1941 і 1977 р. й у своєму самовизначенні «австрійськості» соціологізовані на всіх рівнях — політиці, культурі, побутовій культурі, історії, спорті, засобах масової інформації. Символічні рамки такої «австрійськості» формують унікальні елементи й історичні фактори, як-от: маргінальність колись великої Австрії; спадщина націонал-соціалізму; політико-військова нейтральність країни; певні культурні спорідненості з північними, східними та південними країнами- правонаступницями (Угорщиною, Чехією, Словаччиною, Словенією, Хорватією, а також Україною та Румунією); незмінний стиль життя зі своєрідним способом комунікації, специфічною кухнею та побутовою культурою; певні форми політичного життя (наприклад, тривале існування соціального партнерства як концесійної моделі політичної кооперації). Австрійська література має і привілей, і проблему — поділяти свою мову з країною, населення якої вдесятеро більше і яка у видавничій сфері та медійному просторі володіє незрівнянно більшими й ефективнішими структурами. Так Австрія є простором, який підлягає різноманітним впливам: цілком неприхованому федеральному німецькому протистоїть менш помітний вплив колишніх постімперських держав правонаступниць. Це цілком очевидно у творах Роберта Музіля, Йозефа Рота, Франца Верфеля, Стефана Цвайга й Артура Шніцлера. Для багатьох авторок та авторів середньоевропейська німецька мова аж до кінця XX ст. слугує

своєрідною *lingua franca*. Як і спільна історія під дахом *Casa de Austria*, або ж суспільно-політичні потрясіння, що відбувалися після 1918-го. Багато письменників та інтелектуалів з пізніших країн- правонаступниць також розмовляють і пишуть німецькою.

Підбір творів, здійснений у цьому виданні, звісно, суб'єктивний, але не безсистемний чи довільний. Антологія вміщує твори тринадцятиох сучасних письменників, серед яких семеро жінок. Водночас ми зважали на певну репрезентативність, а також обшир і різноманітність текстів. Більшість текстів зібраних тут особистостей належать до чіткого канону сучасної австрійської літератури. Важливими критеріями для нашого відбору стали тяглість австрійської літературної традиції та визнання авторок і авторів.

Різнманітність текстів, а це прозові твори, створені впродовж останніх двох десятиріч, засвідчує багатство тем і мотивів, визначальних для австрійської літератури пізніх 1980-х років. Традиційне звернення до націонал-соціалістичного минулого в антології літературно озвучене у текстах Паулюса Гохгаттерера (це уривок із роману «День, коли мій дідусь був героєм») та Роберта Менасе. Роман Гохгаттерера є своєрідним документом розгубленості наприкінці Другої світової війни, зі сценами з життя. В оповіданні Роберта Менасе («Кожен може сказати «я»») у центрі уваги перебуває абсурдна та водночас хвилююча історія родини єврейського мігранта в Амстердамі, котра пережила Голокост у тамтешньому зоопарку.

Глобалізація та міграція з 2000-х років стали великими темами австрійської літератури. У пропонованому виданні вони представлені балканською оповіддю («Світло над головою»), своєрідним алкоголізованим танком смерті Дімітре Дінева, народженого у Пловдиві (Болгарія), а також однією главою з першого роману Юлії Рабінович «Розколота голова», героїня якого постає для своїх батьків модераторкою між старою російською і новою австрійською

культурами.

Південна кореянка Анна Кім, яка доволі пізно звернулася до тематики країни свого походження, виступила як представниця вартої уваги мовно-інтенсивної та експериментальної прози, в якій тема чужинства з'являється насамперед на межі подіївості. І тут також героїня — дочка, що мов «тіньовий шпигун» супроводжує батька, який прощається з чужинством. Водночас уже сама назва художнього полотна Кім «Сліди картин» сприймається як програмна настанова.

Подібний сюжет стосується і творчості «автохтонної» авторки Андреї Вінклер, у герметичному творі якої зображена сама поетична мова, яка й породжує відчуженість. Музикально структурована мова і принцип повторювання створюють особливий, майже казковий світ, за яким «реальність» виявляється прихованою.

До традиції критичної літератури рідного краю примикають і два тексти Міхаеля Ставаріча, родина якого походить із міста Брно, та Норберта Ґштрайна, який нині мешкає у Гамбурзі. «Дні вогнищ», у творчості чесько-австрійського автора Ставаріча, є ритуалом сільського життя, коли знищують усе, що видається зайвим. У тексті Ґштрайна «Другий Яків» згадується рідний тірольський край і катання на лижах, а як контраст до Тіролю, — перебування в американській провінції Вайомінг.

Німеччина знову стає помітною у двох авторів, які мешкають у Берліні, — в Роберта Зеєталера та Єви Менассе. Німецьке оточення в їхніх текстах постає чимось чужим і водночас чимось близьким. Місце дії у творі Зеєталера під назвою «Поле» — кладовище, місце минулих життів, що знову постають у вервечці історій, оповіданих оживленими іменами на епітафіях і надмогильних стелах.

Оповідання Єви Менассе «Змії» з циклу оповідань «Звірі для впевнених користувачів» починається з утрати ніжки стола, а чоловічий протагоніст у цьому творі, замисленому як підведення

проміжного балансу життя, очевидно, втратив власну стійкість. Фінал тексту залишається відкритим: чи зможе герой відновити свою стійкість?

Любовна історія, яку розкриває Барбара Фрішмут в оповіданні «Видра», атмосферно споріднена зі стриманою розповіддю Єви Менассе, хоч і сповнена деякими романтичними елементами. Її герой — зовні успішний, розчарований чоловік середнього віку, чутливий і з вираженою посередністю. На його шляху зустрічається незнайомка, котра приводить його у свій будинок. Однак еротично забарвлене фантазування не отримує продовження. В кінці твору будні повертають героя в офіс, ніби нічого й не відбулося.

Натомість без аури, прохолодно і діловито йдеться в оповіданні «Королева мертва» Ольги Флор, яка представляє пізніше покоління. Сценою її обсервації є світ готелів та їхнього персоналу. Тут з'являються два чоловіки, Петер і Дункан, котрі так само зондуються з позиції «жіночого Я», як і власна нав'язлива одержимість героїні, про що сказано вже у першому реченні роману, в акті самодистанціювання, — дозволити «трахнути» себе «воякові». Відчуженість між статями — велика тема класичної модерністської літератури, не виключно австрійської, та все ж інтенсивно представленої в австрійському контексті й розширеної новою главою.

«Зимова подорож» Ельфріде Єлінек — це драматичний текст із явним монологізованим обрамленням, яке порушує жанрові межі між драмою та прозою. Поставлений у Відні та Мюнхені як театральна вистава, зазначений текст є водночас і твором для читання, в якому висвітлено тему «Іншого», як це тематизують Шуберт і Мюллер. Ідеться не лише про романтику в літературі та музиці чи долю батька, а й про Австрію і тертя за відсутності безперервної ідентичності, що об'єднує багатьох австрійських авторок і авторів.

Відношення «ненависть — любов» у цьому контексті сприймається

BOOK2GO
ЕЛЕКТРОННІ КНИГИ

КУПИТИ